

Pedagogisen dokumentoinnin opas varhaiskasvatukseen

Luukkonen Jenni & Salminen Viola

2022 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Pedagogisen dokumentoinnin opas varhaiskasvatukseen

Jenni Luukkonen & Viola Salminen
Sosionomi AMK
Opinnäytetyö
Syyskuu, 2022

Jenni Luukkonen, Viola Salminen

Pedagogisen dokumentoinnin opas varhaiskasvatukseen

Vuosi

2022

Sivumäärä

81

Tämän opinnäytetyön aiheeksi valikoitui pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden keskeinen suunnittelu, toteuttamisen, arvioinnin ja kehittämisen työmenetelmä. Aikaisemman tutkimustiedon perusteella pedagoginen dokumentointi on aiheena melko uusi, eikä varhaiskasvattajilla ole siitä vielä riittävästi tietoa. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä tietoutta ja osaamista aiheesta.

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Hiekkaharjun päiväkodin kanssa. Tavoitteena oli kehittää pedagogisen dokumentoinnin opas tukemaan varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa. Henkilökunnan tarpeiden ja toiveiden kartoittamiseksi toteutettiin Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunnalle anonyymi alkukartoitus kasvattajien näkemyksistä pedagogisesta dokumentoinnista ja sen käytöstä lapsiryhmissä. Opas koottiin alkukartoituksen vastauksia apuna käyttäen. Opas koostuu pedagogisen dokumentoinnin määrittelemisestä, työmenetelmän hyödyntämiseen liittyvistä erilaisista vinkeistä sekä materiaalipankkiin kootuista aineistoista. Varhaiskasvattajat voivat käyttää oppaan vinkkejä sellaisenaan tai muokata niitä omaan käyttöönsä sopivammaksi.

Oppaan tarpeellisuudesta ja sisällöstä pyydettiin palautetta Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunnalta anonyymisti sekä päiväkodin johtajalta. Palautteiden perusteella opas koettiin hyödylliseksi ja tarpeelliseksi. Henkilökunta koki, että opas vahvisti jo olemassa olevaa tietoa sekä antoi uusia ideoita pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen. Kehittämiskohteena opinnäytetyöstä nousi esiin alle kolmevuotiaiden ryhmässä toteutettavan pedagogisen dokumentoinnin haasteet ja ideoiden vähäisyys. Opinnäytetyöprosessin johtopäätöksenä voidaan todeta, että aihe on tarpeellinen ja ajankohtainen varhaiskasvatuksessa.

Jenni Luukkonen, Viola Salminen

A guide for pedagogical documentation in early childhood education

Year

2022

Pages

81

The topic of this thesis was pedagogical documentation in early childhood education. Pedagogical documentation is a central work method of the national core curriculum for early childhood education and care for planning, implementing, evaluating, and developing. Based on previous research pedagogical documentation is fairly new topic and early childhood educators do not have sufficient information about it yet. The purpose of this thesis was to increase the knowledge and expertise on the subject.

The thesis was conducted in cooperation with Hiekkaharju daycare center. The goal was to develop a pedagogical documentation guide to support the pedagogical activities of early childhood education. An anonymous initial survey about educators' views on pedagogical documentation and its use in children's groups was conducted for the staff of the Hiekkaharju daycare center, to survey the staff's needs and wishes. The guide was compiled using the answers from the initial survey. The guide consists of the definition of pedagogical documentation, various tips related to the utilization of the work method and the materials collected in the material bank. Early childhood educators can use the tips of this guide as they are presented, or they can modify them to make them more suitable for their own use.

Feedback on the necessity and content of the guide was collected anonymously from the staff and the director of the Hiekkaharju daycare center. Based on the feedback, the guide was deemed useful and necessary. The staff felt that the guide confirmed already existing information and gave new ideas for implementing pedagogical documentation. The challenges of pedagogical documentation that are conducted in a group of children under three years of age and the lack of ideas emerged as an area of improvement from the thesis. As a conclusion of the thesis process, it can be stated that the topic is necessary and topical in early childhood education.

Keywords: Pedagogical documentation, early childhood education, guide, pedagogical activity

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta	7
2.1	Mitä on pedagogiikka?	7
2.2	Osallisuus varhaiskasvatuksessa	8
2.3	Suunnittelu, arviointi ja kehittäminen osana varhaiskasvatusta	9
3	Pedagoginen dokumentointi	11
3.1	Pedagogisen dokumentoinnin lähtökohtia	11
3.2	Pedagogisen dokumentoinnin prosessi	12
3.3	Pedagogiseen dokumentointiin liittyvät tutkimukset ja kehittämistoiminta	13
4	Opinnäytetyön tavoitteet	14
5	Opinnäytetyön prosessi	14
5.1	Aiheen ideointi ja opinnäytetyöprosessin suunnittelu	15
5.2	Toiminnallisen opinnäytetyön suunnittelu.....	17
5.3	Alkukartoitus henkilökunnan näkemyksistä pedagogisesta dokumentoinnista.....	19
5.3.1	Alkukartoituksen suunnittelu	19
5.3.2	Alkukartoituksen toteutus.....	21
5.3.3	Aineiston analysointi ja alkukartoituksen yhteys oppaaseen	22
5.4	Opas pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen.....	25
5.4.1	Oppaan suunnittelu	25
5.4.2	Varhaiskasvattajien tarpeisiin vastaaminen	25
5.5	Luotettavuus ja eettisyys	27
6	Toiminnallisen opinnäytetyön arviointi	30
6.1	Varhaiskasvattajien arvioinnit.....	30
6.2	Toimeksiantajan arviointi.....	32
6.3	Oma arviointi	34
7	Pohdinta	35
	Lähteet.....	39
	Kuviot	42
	Liitteet	43

1 Johdanto

Pedagoginen dokumentointi on keskeinen työmenetelmä toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen, arvioimiseen sekä kehittämiseen varhaiskasvatuksessa (ePerusteet 2022a). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogisesta dokumentoinnista on kirjattu osana varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa. Pedagogisessa dokumentoinnissa käytettävä havainnointi, dokumentointi sekä niiden vuorovaikutuksen tulkinta muodostaa ymmärrystä varhaiskasvatuksen pedagogisesta toiminnasta. Työmenetelmän avulla mahdollistetaan niin lapsen kuin huoltajienkin osallisuus toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.) Dokumentointi muuttuu pedagogiseksi dokumentoinniksi, kun dokumentoinnista saatuja tietoja hyödynnetään tavoitteellisesti pedagogisen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa sekä kehittämisessä (Ahonen 2017, 140).

Sosionomi-ammattikorkeakouluopintojen aikana Sosiaalialan asiakastyön menetelmäosaaminen -kursilla teimme tehtävän pedagogisesta dokumentoinnista. Haastattelimme tuolloin 0-3-vuotiaiden ja 3-5-vuotiaiden ryhmien sekä esikoululaisten varhaiskasvatuksen opettajia. Huomasimme, kuinka pedagoginen dokumentointi osalle on vielä hämärä käsite. Haastattelutamme tuli esiin, kuinka erilaisten dokumentointitapojen hyödyntäminen toiminnassa jää usein pois ja kuinka paljon pedagoginen dokumentointi vie todellisuudessa aikaa. Varhaiskasvatuksen arjessa valokuvataan ja havainnoidaan paljon, mutta näiden työtapojen hyödyntäminen tai kehittäminen jää usein varjoon. Pelkästään valokuvien lisääminen Facebookiin vanhempien nähtäville ei riitä, eikä valokuvat ilman kertomusta välttämättä avaa vanhemmille toiminnasta juuri mitään. Myös näiden päivitysten tekeminen vie aikaa. Kun pedagogiselle dokumentoinnille varataan aikaa, mahdollistetaan sen toteutuminen varhaiskasvatuksen arjessa.

Yksi puhuttu aihe pedagogisesta dokumentoinnista onkin juuri ajan puute. Pedagoginen dokumentointi ei ole selvää tai helppoa, vaan se vaatii paljon suunnittelua ja ajan varaamista. Työmenetelmänä pedagoginen dokumentointi on loistava tapa tuoda varhaiskasvatusta näkyväksi. Tärkeintä on ajatella mitä dokumentoidaan, miten ja miksi. Suunnitelmallisella toiminnalla varmistetaan pedagoginen dokumentointi toteutuvaksi. (Varhaista aikaa 2017.)

Huomasimme opintojemme aikana tarpeen kehittää pedagogisen dokumentoinnin osaamista varhaiskasvatuksessa. Halusimme opinnäytetyöllämme luoda helpon ja toimivan työvälineen varhaiskasvatukseen, jonka avulla pedagogisesta dokumentoinnista tulisi arkipäivää. Opinnäytetyönä loimme oppaan toimeksiantajallemme Hiekkaharjun päiväkodille, johon kokosimme monipuolisesti tietoa ja vinkkejä, ajatellen jokaista eri ikäisten lasten ryhmissä työskentelevää varhaiskasvatuksen työntekijää. Opas koottiin alkukartoituksesta nousseiden tarpeiden, monipuolisten lähteiden sekä omien kokemusten pohjalta. Moni varhaiskasvatuksen työntekijä

helposti turtuu samoihin toimintatapoihin, eikä aikaa välttämättä uusien ideoiden löytymiselle ole. Halusimme vinkeillämme muistuttaa vanhoista työtavoista sekä tuoda uusia ideoita työhön. Oppaan vinkkejä on helppo hyödyntää varhaiskasvatuksen arjessa sellaisenaan tai muokata itselleen toimivammaksi.

Tässä raportissa käsittelemme aiheemme tietoperustaa, eli pedagogista dokumentointia osana varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa. Lisäksi kerromme opinnäytetyöprosessimme etenemisestä ja sen eri vaiheista, sekä avaamme, millaisen oppaan loimme prosessin aikana.

2 Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta

Tässä luvussa käsittelemme mitä varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta on. Avaamme alaluvuissa käsitteenä pedagogiikan, osallisuuden, sekä suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen. Kaikki edellä mainitut ovat suuressa roolissa osana varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa. Olemme valinneet avattavat käsitteet sen mukaan, miten olemme kokeneet niiden linkittyvän opinnäytetyömme aiheeseen.

2.1 Mitä on pedagogiikka?

Pedagogiikka on suomalaisessa varhaiskasvatustyössä keskeinen käsite, joka määrittelee, miten tulee toimia sekä minkälaisena lapsi ja lapsen oppiminen käsitetään. Pedagogiikka on suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti toteutettavaa toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Pedagogiikka näkyy varhaiskasvatuksessa monilla eri osa-alueilla, tällaisia alueita ovat esimerkiksi toimintakulttuuri, oppimisympäristö sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus. (Ahonen & Roos 2019, 12-13.)

Pedagogiikka on varhaiskasvatuksessa osana kaikessa toiminnassa. Sen ei tule olla liikaa etukäteen mietittyä mutta kuitenkin suunnitelmallista. Pedagogisesti arvokkaiden hetkien tunnistaminen arjessa vaatii varhaiskasvattajilta herkkyyttä ja tilanteenlukutaitoa. Varsinkin ihan pienten lasten kanssa työskennellessä herkkyyden merkitys näkyy suuresti. Aikuinen pystyy mitä tavallisimmastakin hetkestä, esimerkiksi maassa olevan madon ihmettelystä, luoda pedagogisen hetken, esimerkiksi tilannetta sanoittamalla. Lasten tunne- ja kielelliset taidot kehittyvät juuri edellä kuvatun tyyllisissä arjen pedagogisissa hetkissä. (Ahonen 2017, 137.)

Varhaiskasvatuksen pedagoginen puoli nousee vahvasti esille varhaiskasvatuslaissa. Varhaiskasvatuslain (540/2018) 1 luvun 3 § määrittellään varhaiskasvatuksen tavoitteet, joihin sisältyy lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvan pedagogisen toiminnan toteuttaminen, sekä myönteisten oppimiskokemusten mahdollistaminen. Varhaiskasvatuslaissa säädettyä varhaiskasvatuksen pedagogista puolta täsmentää Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet- asiakirja (Lastentarhaopettajaliitto 2017).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on valtakunnallisesti laadittu suunnitelma, minkä mukaan varhaiskasvatusta toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelmaa on arvioitava ja tarkasteltava vähintään kerran vuodessa. Uusimman varhaiskasvatussuunnitelman on opetushallitus päivittänyt 18.2.2022, vastaamaan varhaiskasvatustilain muutoksia. Uusin varhaiskasvatussuunnitelma otetaan käyttöön elokuussa 2022. (Opetushallitus 2022a.) Varhaiskasvatuksen henkilökunta sitoutuu noudattamaan varhaiskasvatussuunnitelman arvoperustaa, tavoitteita ja laatimaan sisältöjen mukaista toimintaa. Jokaisella lapsella on oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. (Opetushallitus 2022b.) Varhaiskasvatussuunnitelman tavoite on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa, varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen sekä turvallinen varhaiskasvatusympäristö. Varhaiskasvatussuunnitelma antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen. (ePerusteet 2022b.)

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan tavoitteena on lasten oppimisen, hyvinvoinnin sekä laaja-alaisen osaamisen edistäminen. Pedagogista toimintaa toteutetaan lasten ja henkilökunnan välisenä vuorovaikutuksena sekä yhteisellä toiminnalla. Kasvatus, opetus sekä hoito luovat pedagogisen toiminnan kokonaisuuden. (ePerusteet 2022a.)

2.2 Osallisuus varhaiskasvatuksessa

Oikeus osallisuuteen kuuluu kaikille lapsille varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tulee kuulla sekä kunnioittaa jokaisen lapsen omia ajatuksia ja mielipiteitä. Osallisuuteen liittyy vahvasti lapsen kokemus ja tuntemus siitä, että häntä kuunnellaan ja ymmärtetään. Kuuntelun ja ymmärtämisen lisäksi varhaiskasvatushenkilökunnan tulee tavoitteellisesti sekä konkreettisesti järjestää toimintaa niin, että lapsen ja koko muun varhaiskasvatusyhteisön osallisuus mahdollistuu ja toteutuu. Osallisuuteen sisältyy erilaiset tunnekokemukset, vaikuttamismahdollisuudet sekä oppiminen. Kaikki edellä mainitut vaativat varhaiskasvattajilta pedagogista työtä sekä vuorovaikutusta lasten kanssa. (Kangas, Lastikka & Karlsson 2021, 76.) Vaikka kaikilla on oikeus osallisuuteen, sisältyy siihen myös oikeus olla osallistumatta ja osallisena, koska osallisuus perustuu vapaaehtoisuuteen (Hujala & Turja 2016, 48).

Lapsen osallisuuden tavoitteena on mm. vahvistaa itsetuntoa, lisätä elämänhallintaa ja mielekkyyttä, ennalta ehkäistä syrjäytymistä sekä lisätä yhteisöllisyyden ja yhteisöön kuulumisen tunnetta. Lisäksi varhaiskasvatuksessa osallisuuden ja vaikuttamisen tavoitteita on lapsen sekä hänen vanhempiensa mielipiteiden ja toiveiden kuulemisen vahvistaminen sekä heidän osallisuutensa mahdollistaminen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. (Järvinen & Mikkola 2015, 13-14.)

Lasten osallisuutta voidaan varhaiskasvatuksessa toiminnallisesti tukea mm. ottamalla lapset mukaan suunnitteluun ja tekemiseen, varmistamalla ryhmän turvallisuus, tukemalla

ystävyyssuhteita, pienryhmätoiminnalla, kiusaamiseen puuttumisella sekä vahvistamalla leikkipedagogiikkaa. (Järvinen & Mikkola 2015, 19.) Vuorovaikutus on keskeinen osa osallisuuden pedagogiikassa ja toimintakulttuurissa (Kangas, Lastikka & Karlsson 2021, 80). Vuorovaikutusta voidaan tukea muun muassa leikin, keskustelun, kuuntelemisen, kannustamisen, innostamisen ja lohduttamisen avulla. Lisäksi vuorovaikutusta voidaan tukea ilmeiden ja eleiden sekä katseen ja kosketuksen avulla. (Järvinen & Mikkola 2015, 19.)

Lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi sekä osalliseksi omaan elämäänsä vaikuttaviin asioihin. Lasten osallisuutta vahvistaa varhaiskasvatuksessa opittavat tiedot ja taidot. Lapsille muiden lasten kanssa toimiminen ja yhteisöön kuulumisen kokemus ovat osallisuuden kannalta olennaisia. Osallisuutta varhaiskasvatuksessa edistetään esimerkiksi ottamalla niin lapset kuin huoltajatkin mukaan toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen sekä arviointiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.) Lasten osallisuus toiminnan arviointiin on helpompaa eskareiden kanssa, jotka osaavat muistella mitä aikaisemmin on tehty, toisinkin varhaiskasvatuksen pienimpien lasten kanssa. Lapsille valokuvien läpikäyminen on mielekästä sekä heiltä saa kokemustietoutta lisää. Vanhempien osallisuutta on toisinaan vaikea toteuttaa. Vanhemmilla ei välttämättä ole aikaa tai voimavaroja osallistua toiminnan suunnitteluun.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissakin esitetty lasten osallisuus pohjautuu vahvasti Lapsen oikeuksien sopimukseen (Hujala & Turja 2016, 43). Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta (60/1991) säättää lapsen oikeuksien yleissopimuksesta. Asetuksessa on säädetty, että jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus ilmaista vapaasti omat näkemyksensä häneen liittyvissä asioissa, jos lapsi siihen vain kykenee. Lapsen näkemykset tulee huomioida lapsen iän sekä kehitystason mukaisesti ja lapsen kokemuksia tulee kunnioittaa ja ne tulee ottaa huomioon. Lisäksi asetuksessa on säädetty lapselle oikeus ilmaista vapaasti omat mielipiteensä, joka oikeuttaa lapsen vapaasti hakea, vastaanottaa sekä levittää kaikenlaista tietoa ja ajatuksia yli rajojen, lapsen valitsemassa muodossa. Lisäksi lapsella on oikeus päästä mukaan suunnittelemaan, rakentamaan sekä arvioimaan kasvatustoimintaa ja ympäristöjä.

2.3 Suunnittelu, arviointi ja kehittäminen osana varhaiskasvatusta

Toiminnan suunnittelu on varhaiskasvatuksessa yksi pääprioriteetti ja sitä tehdään jatkuvasti arjen taustalla. Suunnittelussa otetaan laajasti huomioon lasten mielenkiinnonkohteet ja lasten tarpeet. Varhaiskasvatussuunnitelma on yksi suurin toiminnan suunnitteluun lähtökohdista ja siinä esiin nousevia tavoitteita hyödynnetään toiminnan suunnittelussa. Myös vanhemmilla täytyy olla mahdollisuus varhaiskasvatustoiminnan ja kasvatustyön suunnitteluun ja kehittämiseen osallistumiseen, yhdessä henkilökunnan ja lasten kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.)

Lasten osallistuminen toiminnan suunnitteluun on tärkeää, jonka vuoksi se tulisi suunnitelmallisesti sisällyttää varhaiskasvatuksen kokoaikaiseen toimintaan. Aikuisten ja lasten tavat suunnitella eroavat toisistaan huomattavasti. Aikuiset pystyvät suunnittelemaan esimerkiksi koko tulevaa toimintakautta, kun taas lapset suunnittelevat sen hetken mukaan, jota eletään. (Ahonen 2017, 136.)

Pedagogisen toiminnan tulee olla suunnitelmallista, mutta toiminta elää koko ajan ja se määrittyy lapsiryhmäkohtaisesti vuorovaikutuksen prosessoinnin mukaan. Varhaiskasvattajat tarvitsevat suunnittelussa ja toteuttamisessa joustavuutta sekä kykyä arvioida suunnitelman toimivuutta. Toimintaa tulee arvioida reaaliaikaisesti koko ajan, esimerkiksi seuraamalla toiminnan aikana lasten toimintaa ja viestintää. Varhaiskasvattajien tulee omalla toiminnallaan ja sensitiivisellä tilannetajullaan mukauttaa toiminta mahdollisimman mielekkääksi lapsille. Varhaiskasvattajien täytyy aktivoida lapsia taitavasti, jotta lapset sitoutuvat toimintaan. Sitoutuminen näkyy, kun lapset osallistuvat toimintaan innokkaina. Hyvä merkki sitoutumisesta on esimerkiksi se, jos lapset ovat niin lumoutuneita yhteisestä toiminnasta, etteivät he haluaisi lopettaa sitä. (Ahonen 2017, 134-135.)

Varhaiskasvatuksessa pedagogista toimintaa arvioidaan, jotta sitä pystytään kehittämään. Lisäksi arvioinnin tarkoituksena on parantaa lapsen kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Lapsen kehityksen ja oppimisen edellytyksiä pyritään parantamaan ja tukemaan seuraamalla lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista. Sitä seurataan säännöllisen arvioinnin sekä kehittämisen avulla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.) Jotta pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen on suunnitelmallista ja tavoitteellista, se vaatii selkeät rakenteet ja prosessit. Suunnittelu, arviointi ja kehittäminen seuraavat toisiaan, joten ne muodostavat keskenään kehämäisen prosessin. Jos toiminta ei ole suunnitelmallista, se ei ole myöskään tavoitteellista, jolloin tavoitteet puuttuvat ja toimintaa on mahdotonta arvioida. Kehittämistyötä tehdessä kaikki täytyy pohjata tietoon ja sitä tietoa saadaan arvioimalla toimintaa. Arvioinnista saadun tiedon avulla pystytään tarkentamaan aikaisempia tavoitteita sekä asettamaan uusia. Yhdessä sovittujen muutosten sekä suunnitelmien toteuttaminen on tärkeää toiminnan kehittämisessä, jotta prosessi pysyy koko ajan käynnissä. Jatkuva dokumentointi on erittäin oleellista koko ajan prosessia tehdessä. (Ahonen & Roos 2019, 63-65.)

Varhaiskasvattajien on tärkeää suunnitella ja sopia yhdessä tiiminsä kanssa menetelmistä, jotka tukevat suunnittelun ja arvioinnin kokonaisuutta, jotta kehittämistyö pysyy koko ajan käynnissä. Ennalta suunnitellut asiat tulee olla mahdollisimman väljiä, jotta ne ovat helposti toteutettavissa, koska varhaiskasvatuksen arki muuttuu koko ajan. Liian tarkkaan suunnittelu ei anna pelivaraa yllättäville tilanteille, jolloin suunnitelmia on vaikea toteuttaa ja ne tuntuvat väkinäisiltä. (Ahonen & Roos 2019, 64.)

3 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi kuuluu varhaiskasvatuksen pedagogiseen toimintaan. Avasimme pedagogisen dokumentoinnin omana lukunaan, koska se on opinnäytetyömme aihe. Alalukuihin olemme avanneet pedagogisen dokumentoinnin lähtökohtia ja pedagogisen dokumentoinnin prosessin. Lisäksi olemme keränneet tietoa pedagogiseen dokumentointiin liittyvistä tutkimuksista ja kehittämistoiminnasta.

3.1 Pedagogisen dokumentoinnin lähtökohtia

Pedagoginen dokumentointi on rantautunut Suomen varhaiskasvatukseen 1990-luvulla italialaisen Reggio Emilia -kasvatusajattelun myötä (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10). Reggio Emilia -pedagogiikka on kehitetty 1960-luvulla Pohjois-Italiassa ja se on tullut maailmalla tunnetuksi 1980-luvulla. Reggiolaisessa pedagogiikassa pedagogisella dokumentoinnilla on tärkeä rooli. Sen mukaan dokumentoinnin avulla havainnoidaan lapsen toimintaa ja se toimii apuvälineenä toiminnan kehittämisessä. Dokumentointi tekee myös lapsille heidän oman toimintansa näkyväksi, jolloin lapsilla on mahdollisuus seurata omaa kasvupolkuaan. Dokumentointi on lisäksi apuna tukemassa lasten muistia ja herättämässä uusia ajatuksia. Dokumentoinnin avulla myös vanhemmat saavat keinoja esimerkiksi nähdä miten tukea lastaan sekä minkälaisia tarpeita lapsella on. (Suomen Reggio Emilia - yhdistys 2022.)

Pedagoginen dokumentointi on sisällytetty varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin 2016 alkaen (Opetushallitus 2022c). Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteena on muun muassa lisätä demokratiaa varhaiskasvatuksessa, tukea lasten ja huoltajien osallisuutta ja toimijuutta, muodostaa yhteisiä merkityksiä varhaiskasvatuksen tärkeistä ja olennaisista sisällöistä sekä suunnitella, arvioida ja kehittää toimintaa dokumenttien pedagogisella prosessoinnilla. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10.)

Dokumentointi voidaan jakaa kahteen osaan, jotka vahvasti liittyvät toisiinsa: sisältöön ja prosessiin. Dokumentoinnin sisällöllä tarkoitetaan esimerkiksi piirustuksia, valokuvia, kirjoitettuja tai kuvattuja haastatteluja sekä kasvunkansioita. Kun dokumentoitua sisältöä käydään läpi ja reflektoidaan kasvattajien, lasten sekä huoltajien kesken, puhutaan sisällön prosessoinnista. Prosessointi antaa dokumentoinnille merkityksen, koska pelkät dokumentit itsessään eivät auta kehittämään varhaiskasvatuksen toimintaa. Pedagoginen dokumentointi on siis sitä, että dokumentoinnilla kerätyn tiedon ja ymmärryksen avulla suunnitellaan ja kehitetään varhaiskasvatuksen toimintaa. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10.)

Pedagogisen dokumentoinnin on tarkoitus tuoda varhaiskasvatusta näkyväksi vanhemmille. Yksi pidemmän aikaa puhuttavista aiheista on ollut varhaiskasvatuksessa vanhempien mukaan ottaminen. Vanhempien osallisuus on tärkeää mutta usein haastavaa. Konkreettisilla asioilla lisätään vanhempien kiinnostusta, mitä varhaiskasvatuksessa lasten arjessa tapahtuu ja miten

vanhemmat siihen voi vaikuttaa. (Komi 2019.) Sosiaalialan asiakastyön menetelmäosaaminen -kurssilla tehdystä haastattelustamme kävi ilmi, että Vasu -keskustelut ovat hyvä tapa arvioida toimintaa yhdessä vanhempien kanssa. Vanhemmat voivat tuoda keskustelussa esiin omia ajatuksia, mistä he ovat varhaiskasvatuksen toiminnassa pitäneet tai onko ajatuksia, miten toimintaa voisi kehittää.

3.2 Pedagogisen dokumentoinnin prosessi

Pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen ei ole olemassa yksinkertaisia ja vaiheittaisia ohjeita, koska pedagogisen dokumentoinnin prosessi muotoutuu kaiken sen ympärille mitä varhaiskasvatuksessa tapahtuu. Prosessi elää ja muuttuu koko ajan, lapsiryhmän mukana. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi voidaan kuitenkin jaotella viiteen vaiheeseen, joiden avulla dokumentointi muuttuu pedagogiseksi dokumentoinniksi. Vaiheita ovat kysymykset, dokumentointi, tulkinat, johtopäätökset sekä muutokset toiminnassa. Prosessi lähtee käyntiin varhaiskasvattajien kiinnittäessä huomiota tiettyihin ilmiöihin, tapahtumiin tai puheenaiheisiin omassa ryhmässään tai omassa toiminnassaan. Kasvattajien tulee haluta ymmärtää näitä tapahtumia ja ilmiöitä, sekä kehittää ryhmän toimintaa lapsilähtoisempään suuntaan. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 78-79.)

Pedagogisen dokumentoinnin prosessin ensimmäinen vaihe on kysymykset. Ennen kuin dokumentointia aloitetaan toteuttamaan, on tärkeää miettiä kriittisesti dokumentoinnin tarkoitus tilanteessa, jossa dokumentoidaan. Lisäksi on tarpeellista miettiä, mitä pedagogisen dokumentoinnin avulla lähdetään selvittämään. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus ei ole arvioida lasta tai lapsen toimintaa, vaan ymmärtää lapsen näkemyksiä. Tämän takia kysymykset, jotka käynnistävät dokumentoinnin, nousevat esiin tarpeesta ja halusta ymmärtää lapsia ja lapsiryhmää. Toiminnan tietoisesti ja tavoitteellisesti kehittäminen on mahdollista silloin, kun kysymykset pedagogisen dokumentoinnin pohjalle on tarkkaan mietityt. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 80.)

Prosessin toinen vaihe, eli dokumentointi alkaa muotoutumaan kysymysten pohjalta. Kun on päätetty, mitä halutaan selvittää, pohditaan, millaisilla dokumentointitavoilla kysymyksiin voidaan vastata. Lisäksi pohditaan millä tavoilla havainnointia ja dokumentointia toteutetaan käytännössä. Dokumentointivaihe on tiedon keräämistä varten, jotta sitten myöhemmässä vaiheessa toimintaa voidaan tulkita kerätyn tiedon perusteella. Tulkinat lisäksi tiedon avulla voidaan aloittaa johtopäätösten tekeminen. Dokumenttien avulla saadaan toiminnassa toteutuville asioille erilaisia näkökulmia. Dokumenttien merkitys aukeaa sitten, kun niiden pohjalta on keskusteltu niin lasten, vanhempien kuin muiden varhaiskasvattajienkin kanssa. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 82.)

Viimeiset kolme vaihetta eli tulkinat, johtopäätökset sekä muutokset toiminnassa linkittyvät vahvasti toisiinsa. Dokumentit itsessään eivät tarjoa tietoa, vaan niiden merkitys muodostuu,

kun niistä tehdään tulkintoja. Dokumenttien tarkastelulla voidaan muodostaa ymmärrystä asioiden olemuksesta. Tarkastelemalla dokumentteja ja niistä keskustelemalla niin varhaiskasvattajien, lasten kuin vanhempien kanssa muodostetaan johtopäätöksiä, joiden avulla toimintaa voidaan kehittää. Kun johtopäätökset ovat muotoutuneet, voidaan niiden avulla aloittaa toiminnan muuttaminen. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 92.)

3.3 Pedagogiseen dokumentointiin liittyvät tutkimukset ja kehittämistoiminta

Rintakorven (2018) väitöskirja ”Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia” käsittelee varhaiskasvatuksessa tehtävää dokumentointia sekä pedagogista dokumentointia. Väitöskirjassaan Rintakorpi tutki pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisen mahdollisuuksia ja haasteita, sekä sitä, millä tavoin pedagoginen dokumentointi liittyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin. Tutkimuksessa selvisi, että pedagoginen dokumentointi oli varhaiskasvattajilla vähäistä, joka kohtasi varhaiskasvattajien ammatillisen tuen tarpeeseen. Johtopäätöksenä Rintakorpi esitti, että pedagogisen dokumentoinnin prosessin käyttämiseen ja kehittämiseen tulisi luoda tietynlaiset olosuhteet. Kuten pedagogisen dokumentoinnin asiantuntijuuden lisäämisen esimerkiksi koulutuksen avulla sekä resurssien ja rakenteiden muuttaminen niin, että ne ovat ohjaamassa ja tukemassa varhaiskasvattajien pedagogisen dokumentoinnin prosessia. Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että varhaiskasvattajien mielestä ajanpuute sekä puute osaamisesta ja välineistä vaikeuttaa pedagogisen dokumentoinnin toteuttamista. (Rintakorpi 2018.)

Mansikka (2019) käsittelee tieteellisessä artikkelissaan pedagogista dokumentointia Reggio Emilian ja jälkistrukturalismin viitekehyksessä. Artikkelissa on käsitelty pedagogista dokumentointia sekä sellaisenaan että sen kasvatussuuntauksellista näkökulmaa pohjautuen Reggio Emilia -suuntaukseen. Siinä on käyty läpi laajasti näkökulmia pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisesta ja toimivuudesta. Artikkelissa on tuotu esille näkökulma myös siitä, että jos halutaan osallistuttaa lapset varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, tulee lapsilla myös olla vapaus kieltäytyä heitä koskevasta dokumentoinnista. Lisäksi siinä on käsitelty pedagogiseen dokumentointiin kohdistuvaa kritiikkiä, kuten sitä, että heikentääkö pedagoginen dokumentointi lasten ja aikuisten välistä vuorovaikutusta.

Metropolia-ammattikorkeakoulussa toteutettiin vuosina 2018-2019 Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa -hanke. Metropolia toteutti hankkeen yhdessä monien päiväkotien kanssa. Hankkeen tavoitteena oli muun muassa lisätä tietoa pedagogisen dokumentoinnin mahdollisuuksista ja merkityksestä, pedagogisen dokumentoinnin hyvien käytäntöjen hyödyntäminen digi- ja viestintäteknologiaa apuna käyttäen, hyvien käytäntöjen jakaminen sekä varhaiskasvatustyön avoimen toteuttamisen lisääminen. Hankkeessa mukana olleet yksiköt tuottivat materiaaleja kehittämistyönä muodostuneista hyvistä työkäytännöistä, joita hankkeen päätyttyä jaettiin myös laajemmalle joukolle. (Metropolia 2020.)

Tällä hetkellä Vantaalla on toiminnassa Kokeellinen oppimisympäristö, joka toteutuu 9/2021-12/2022 välisenä aikana. Kokeellinen oppimisympäristö - Digisti pedan dokumentointia kehittämistoiminnassa tarkoituksena on lisätä pedagogisen dokumentoinnin ymmärrystä ja lisätä sen hyödyntämistä varhaiskasvatuksessa. Hankkeeseen osallistuu 11 pilottipäiväkotiä. Pilottipäiväkotien tarkoituksena on työskennellä yhdessä, tutkia ja kokeilla erilaisia ratkaisuja sekä toimintamalleja. Lisäksi tarkoituksena on tuottaa esimerkkejä pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen. Hankkeen tavoitteena on pedagogisen dokumentoinnin kehittäminen, digitaalisten ohjelmistojen käytön vahvistaminen osana pedagogisen dokumentoinnin prosessia, oppimisympäristöjen kehittäminen, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden toteutuminen sekä innovaatioiden jakaminen. (Vantaa 2022a.)

4 Opinnäytetyön tavoitteet

Toimeksiantajana opinnäytetyöllemme toimi Hiekkaharjun päiväkotia. Hiekkaharjun päiväkotia on Vantaalla sijaitseva kunnan järjestämä päiväkotia. Päiväkotia tarjoaa eri ikäisille lapsille varhaiskasvatuksen lisäksi myös esiopetusta. Hiekkaharjun päiväkotia koostuu kuudesta eri lapsiryhmästä. Päiväkodin yhteinen toiminnantavoite on kohdata jokainen lapsi omana arvokkaana itsenään, mahdollistaa lapsien osallistuminen toiminnan suunnitteluun sekä kiusaamisen ehkäiseminen ja yhteisöllisyyden vahvistaminen. (Vantaa 2022b.) Päiväkodin henkilökunta koostuu monipuolisia koulutustaustoja omaavista varhaiskasvattajista.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli kehittää pedagogisen dokumentoinnin opas tukemaan varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa Hiekkaharjun päiväkodissa. Olemme molemmat kiinnostuneita varhaiskasvatuksen alalla työskentelystä, joten myös sen puolesta pedagogisen dokumentoinnin aiheen ympärillä työskentely loi tavoitteen kehittää omaa ammatillista osaamista.

Luomamme oppaan tavoite oli kehittää havaittua haastetta työelämässä sekä lisätä henkilökunnan tietoisuutta aiheesta. Tarkoituksena oli luoda Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunnalle räätälöity väline, joka sisältää pedagogisen dokumentoinnin määrittelemisen sekä valmiita vinkkejä työmenetelmän toteuttamiseen.

5 Opinnäytetyön prosessi

Tässä luvussa käsittelemme opinnäytetyömme prosessia. Kerromme, miten opinnäytetyöprosessimme alkoi, miten idea lähti kehittymään opinnäytetyömme aiheeksi sekä miten lähdimme työstämään prosessia. Avaamme myös toiminnallisen opinnäytetyömme suunnittelua. Suoritimme Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunnalle alkukartoituksen ja kerromme tässä

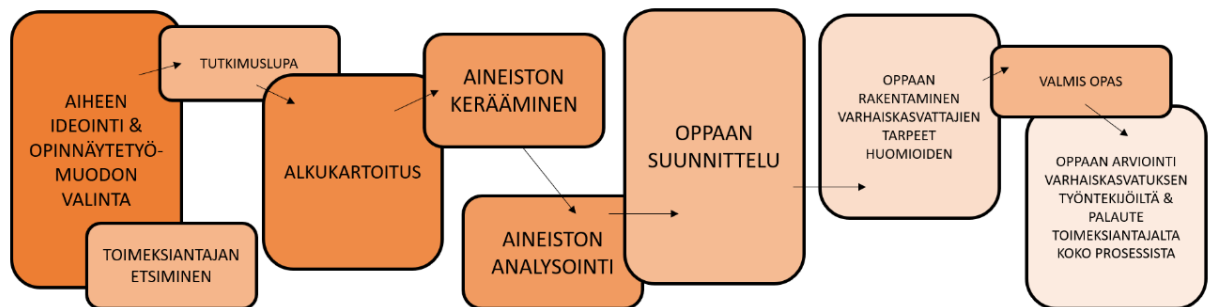
luvussa, miten keräsimme aineistoa sekä avaamme aineiston analysointia. Kerromme lisäksi luomamme oppaan suunnittelusta, sekä valmiista oppaasta. Pohdimme myös opinnäytetyöprosessin luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä asioita.

5.1 Aiheen ideointi ja opinnäytetyöprosessin suunnittelu

Opinnäytetyömme aihe lähti kehittymään huomaamastamme tarpeesta. Perehdyimme pedagogiseen dokumentointiin aiemmin opintojen aikana. Teimme tuolloin kyselyn varhaiskasvatuksen työntekijöille ja huomasimme pedagogisen dokumentoinnin osaamisen olevan vähäistä. Tekemässämme kyselyssä tuli esiin, kuinka lasten arkea ja toimintaa valokuvataan ja havainnoidaan paljon, mutta laajempi tietous pedagogisesta dokumentoinnista työmenetelmänä puuttui. Ilman tarkempaa perehtymistä pedagogiseen dokumentointiin, voi ajatella saavuttavansa työmenetelmän toimintatavat vain valokuvaamalla varhaiskasvatuksen toimintaa ja tekemällä sen vanhemmille näkyväksi eli dokumentoimalla. Dokumenttien tuottamisen sijaan, niitä on oleellista prosessoida niin lasten, vanhempien kuin tiiminkin kanssa, näin dokumentoinnista tulee pedagogista dokumentointia (Komi 2019).

Mietimme jo varhaisessa vaiheessa opintoja, että pedagogisesta dokumentoinnista varhaiskasvatuksessa saisi hyvän aiheen opinnäytetyötä varten. Halusimme luoda opinnäytetyöllämme jotain konkreettista varhaiskasvattajille, näin ollen toiminnallinen opinnäytetyön valinta oli meille luontevin vaihtoehto. Halusimme alusta alkaen kehittää työelämää uuden välineen, jonka avulla pedagoginen dokumentointi tulisi selkeämmäksi ja toimivammaksi työmenetelmäksi varhaiskasvatuksessa. Ideamme lähti kehittymään melko nopeasti oppaan muotoon.

Aiheemme oli valmiina, mutta opinnäytetyöltämme puuttui enää toimeksiantaja. Meidän tuli löytää toimeksiantaja, joka kokisi hyötyvänsä ideastamme. Päädyimme kysymään toimeksiantajaksemme Hiekkaharjun päiväkotia, sillä toinen meistä suoritti siellä työharjoitteluaan. Päiväkodin arvot ja toimintatavoitteet kohtasivat hyvin ajatusmaailmamme sekä opinnäytetyöaiheemme kanssa. Päiväkodin johtajalta kysyttiin kokisiko hän, että Hiekkaharjun päiväkotihyötyisi ideomastamme opinnäytetyön aiheesta. Päiväkodin johtaja lähti mielellään projektiin mukaan.

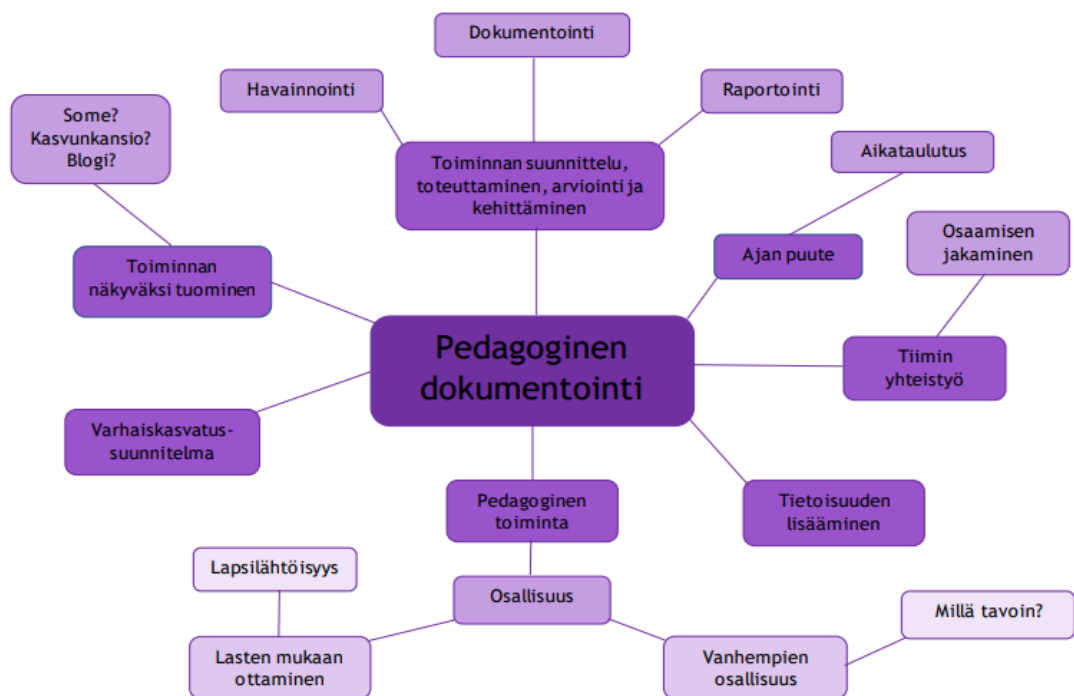
Kuvio 1: Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyömme prosessi eteni Kuvion 1 mukaisesti. Opinnäytetyön prosessi alkaa aina opinnäytetyön aiheen suunnittelemisella ja hahmottelulla. Aiheen valinta voi lähteä joko opiskelijan omasta näkökulmasta tai toimeksiantajan tarpeesta. Aiheen valinnan ja toimeksiantajan löytymisen jälkeen opinnäytetyön aihe ideoidaan aiheanalyysiksi ja opinnäytetyösuunnitelman muotoon. Opinnäytetyön tekemisestä tehdään toimeksiantajasopimus toimeksiantajan kanssa, sekä haetaan tarvittaessa opinnäytetyön tekemiselle tutkimuslupa. Opinnäytetyön toteutuksen vaiheessa kerätään aineistoa, analysoidaan ja raportoidaan. Opinnäytetyötä tehdessä on tärkeä pitää säännöllisesti yhteyttä toimeksiantajan kanssa. Kun opinnäytetyö on valmis, pyydetään palautetta toimeksiantajalta. Valmis opinnäytetyö esitetään julkaisuseminaarissa, tehdään kypsyysnäyte sekä julkaistaan valmis työ Theseuksessa. (Laurea-ammattikorkeakoulu 2022.)

Pidimme tärkeänä opinnäytetyön suunnittelussa miettiä mahdollisimman tarkasti koko opinnäytetyöprosessin kulun, sillä tämä edesauttaisi työskentelymme etenemistä. Huomioimme opinnäytetyöprosessin ohjeistukset sekä säädökset, ja toimimme niiden mukaan opinnäytetyösuunnitelmaa tehdessämme. Mietimme opinnäytetyösuunnitelmaan opinnäytetyömme eri vaiheet, kuten sen, miten aiomme suorittaa alkukartoituksen. Mietimme alustavasti oppaan suunnittelua sekä koko opinnäytetyöprosessin arviointisuunnitelmaa, kuka arvioi, mitä arvioi ja milloin. Pohdimme keskeisiä käsitteitä, jotka ovat oleellisia pedagogisen dokumentoinnin ympärillä. Mietimme aiheemme yhteyttä alan kirjallisuuteen sekä etsimme opinnäytetyösuunnitelmaan monipuolisia lähteitä, joita voisimme mahdollisesti käyttää opinnäytetyötä tehdessä. Etsimme ja perehdyimme aiemmin tehtyihin tutkimuksiin sekä luimme erilaisia keskusteluja, joita löytyi aiheemme ympäriltä. Pohdimme alustavasti koko opinnäytetyöprosessin luotettavuuden sekä eettisyyden asioita. Vertailimme myös vastaavanlaisia tuotoksia ja mietimme näiden perusteilla raameja omalle oppaалlemme.

5.2 Toiminnallisen opinnäytetyön suunnittelu

Aloitimme opinnäytetyön suunnittelun miettimällä, mitä ajatuksia pedagoginen dokumentointi meissä herätti. Työstimme ajatuksia erilaisten toimintamallien avulla. Koimme toimivana työkaluna Mindmap -ajatuskartan. Mindmap on vuonna 1969 kehitetty toimintamalli ajatteluprosessin tueksi. Mindmap -ajatuskartassa sijoitetaan keskelle kuva tai työstettävää asiaa parhaiten kuvaileva sana. Työstettävän asian ympärille kirjoitetaan avainsanoja aiheesta. Aiheita yhdistellään toisiinsa erilaisin viivojen ja värien avulla. (Luukkonen 2010, 43-56.)

Kuvio 2: Pedagoginen dokumentointi

Teimme Mindmap -ajatuskartan (Kuvio 2) Word -tiedostona. Kirjoitimme ensin pedagogisen dokumentoinnin tiedoston keskelle, jonka ympärille mietimme siitä heränneitä ajatuksia. Mindmap -ajatuskartan avulla saimme selkeästi koottua kaiken oleellisen aiheemme ympärille ja jäsenneltä aiheita. Pedagogisen dokumentoinnin ympärille kirjoitimme siitä mieleemme tulleita syventäviä asioita ja mietimme eri asioiden yhteyksiä toisiinsa, sekä mitkä asiat koimme mielestämme tärkeänä opinnäytetyötä ajatellen.

Opinnäytetyötä suunniteltaessa nostimme Mindmap -ajatuskartasta tärkeänä asiana tietoisuuden lisäämisen. Yksi opinnäytetyömme tavoitteistamme olikin lisätä pedagogisen dokumentoinnin tietoutta varhaiskasvattajien keskuudessa. Ajan puutteen pulmaan halusimme kehittää opinnäytetyöllämme helpon tavan toteuttaa työmenetelmää. Pohdimme myös vanhempien osallisuuden lisäämistä sekä tiimin yhteistyötä, nämä halusimme nostaa tärkeinä

asioina opinnäytetyötä suunniteltaessa. Pedagogisen toiminnan, varhaiskasvatussuunnitelman, sekä toiminnan suunnittelun, toteuttamisen arvioinnin ja kehittämisen perusteella lähdimme pohtimaan aiheemme tietoperustaa ja perehtymään aiheeseen laaja-alaisemmin.

Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa pidimme tärkeänä pitää säännöllisesti tapaamisia. Päätimme alusta asti kirjoittaa kaikki ajatukset ylös, sillä näistä ajatuksista voisi olla myöhemmin hyötyä opinnäytetyötä tehdessämme. Suunnittelutapaamisten ja keskusteluiden pohjalta alkoi vakiintua suhteellisen nopeasti opas pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisesta varhaiskasvatuksesta. Halusimme kehittää välineen, joka olisi varhaiskasvattajilla helposti saatavilla, siihen olisi koottu kaikki oleellinen tieto, sekä konkreettisia ideoita miten lähteä toteuttamaan pedagogista dokumentointia. Halusimme valita aiheen toiminnalliselle opinnäytetyölle, joka meillä olisi mahdollista alusta alkaen toteuttaa itsenäisesti.

Haimme asianmukaisesti opinnäytetyötämme varten tutkimusluvan Vantaan kaupungilta. Vantaan kaupunki on linjannut, että tutkimuslupa tarvitaan kaikkiin tutkimuksiin, selvityksiin, kehittämisen- ja yhteistyöhankkeisiin ja opinnäytetöihin, joissa kerätään sosiaali- ja terveyshuollon toimialan asiakkaita koskevia tietoja. Henkilötietojen käsittelyyn tarvitaan aina tutkimuslupa. Näitä henkilötietoja ovat esimerkiksi sellaiset tiedot, joista henkilö on mahdollista tunnistaa joko suoraan tai välillisesti. Tutkimuslupa haetaan tutkimuslupahakemus-lomakkeella Vantaan kaupungin kirjaamosta. (Ohjeet tutkimusluvan hakijalle 2021, 1-2.)

Pidimme yhteyttä toimeksiantajaan säännöllisesti sekä aina tarvittaessa opinnäytetyöprosessimme aikana. Olimme päiväkodin johtajaan yhteydessä sähköpostitse sekä paikan päällä keskustellen. Kun yhteistyömme alkoi, keskustelimme johtajan kanssa aiheestamme sekä tutkimusluvan hakemisesta Vantaan kaupungilta. Tutkimusluvan saatuaamme lähetimme päiväkodin johtajalle opinnäytetyösuunnitelmamme sähköpostitse, jota hän sitten kommentoi. Johtaja koki, että opinnäytetyömme suunnitelman vaikuttavan hyvältä. Asia, jota hän jäi kuitenkin suunnitelman pohjalta vielä miettimään, oli se, että henkilökunnalla on suunnitelman mukaan hyvin lyhyt aika hyödyntää opasta ennen palautteen pyytämistä. Hän pohti, että tämä olisi hyvä nostaa esille oppaan hyödyllisyyden arvioinnissa.

Opinnäytetyön budjetoinnin puolesta, halusimme toteuttaa opinnäytetyön, johon käyttäisimme mahdollisimman pienen budjetin. Olimme kuitenkin valmiita kustantamaan opinnäytetyöhömmme liittyvät kulut, esimerkiksi kyselyyn ja oppaaseen liittyvät valmistuskulut ja materiaalien hankkimiset sekä mahdolliset oppaan tulostuskulut.

Opinnäytetyöllämme oli alusta asti tiukka aikataulu. Myös aikataulun puitteiden takia opinnäytetyöprosessin tarkka suunnittelu on korostunut. Aloitimme opinnäytetyön suunnittelun alkuvuodesta 2022. Aiheanalyysin palautimme maaliskuussa ja opinnäytetyösuunnitelmamme valmistui saman vuoden toukokuussa. Kyselyn Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunnalle suoritimme kesäkuun aikana. Opinnäytetyön tekemiselle varasimme aikaa kesä-elokuun.

Aikataulumme takia opinnäytetyön pääosallinen työskentely oli itsenäistä. Olimme kuitenkin saaneet ennen kesäkauden alkamista ohjeet ja avut opinnäytetyön tekemiselle, sekä tukea muilta samassa tilanteessa olevilta opiskelijoilta, sekä toisiltamme koko prosessin ajan. Halusimme saada valmistettua oppaan toimeksiantajalle heti uuden toimintakauden alkuun. Näin ollen myös varhaiskasvattajilla olisi paras mahdollisuus hyötyä oppaastamme toimintakauden alussa.

5.3 Alkukartoitus henkilökunnan näkemyksistä pedagogisesta dokumentoinnista

Varhaiskasvattajien tarpeiden ja toiveiden kartoittamiseksi toteutimme Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunnalle anonyymin alkukartoituksen kasvattajien näkemyksistä pedagogisesta dokumentoinnista ja sen käytöstä lapsiryhmissä. Valitsimme alkukartoituksen menetelmäksi kyselyn Hiekkaharjun päiväkodin varhaiskasvattajille. Kysely mahdollistaa monipuolisen tutkimisen erilaisista aiheista ja sen avulla saimme helposti kerättyä tarpeellista tietoa henkilökunnan pedagogisen dokumentoinnin osaamisesta. Kysely oli meille tuttu menetelmä, joten sen valinta opinnäytetööhön tuntui luontevimmalta.

Kysely on eniten käytetty tiedonkeruumenetelmä. Sen avulla voidaan kerätä tietoa laaja-alaisesti ja monipuolisesti erilaisten kysymysten avulla. Kysely on nopea ja tehokas tapa kerätä tietoa. Tiedonkeruumenetelmän heikkona puolena voidaan pitää kuitenkin tietojen pinnallisuutta. Kyselyä tehtäessä, on huomioitava, että aiheesta on olemassa riittävästi olemassa olevaa tietoa. Mikäli aiheesta ei ole riittävästi tietoa, kyselylomakkeen laatiminen on vaikeaa ja näin ollen kyselystä saatavat tulokset voivat muuttua epäluotettaviksi. Kysely on mahdollista suorittaa monin eri tavoin. Eniten käytettyjä tapoja ovat konkreettiset kyselylomakkeet tai netissä täytettävät lomakkeet. Myös haastattelijan on mahdollista täyttää vastaajan puolesta lomake, esimerkiksi puhelimen tai kasvokkain tehtävän kyselyn perusteella. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 121-122.)

5.3.1 Alkukartoituksen suunnittelu

Mietimme erilaisia kysymyksiä, jotka koimme tarpeellisiksi oppaan laatimista varten. Halusimme kyselylomakkeen (Liite 1) avulla saada kattavasti tietoa, millaisiin asioihin panostaisimme oppaassa, jotta opas vastaisi juuri päiväkodin henkilökunnan tarpeita. Kysymyksiä muokkasimme useaan otteeseen, jotta saisimme mahdollisimman toimivan kyselylomakkeen. Pohdimme jokaisen kysymyksen tarpeellisuutta, opinnäytetyön ohjaajaltamme saadun palautteen perusteella. Kyselylomakkeella halusimme kerätä vain tarpeellisen tiedon opinnäytetyötämme varten. Yksi tärkeä kyselylomakkeen tavoite, oli tehdä mahdollisimman selkeä ja lyhyt kysely. Tällä mahdollistimme myös henkilökunnan kiinnostuksen kyselyämme kohtaan. Pohdimme kysymysten loogista järjestystä ja muokkasimme kyselylomakkeen alkuun taustakysymykset, joihin vastaajan on helppo vastata. Taustakysymysten jälkeen tulivat kysymykset

pedagogisesta dokumentoinnista. Selkeällä kyselylomakkeella halusimme herättää luottamusta ja mielenkiintoa alkukartoitustamme kohtaan.

Saatekirjeen laatiminen on tärkeä osa kyselyn onnistumista. Saatekirjeellä motivoidaan vastaajia osallistumaan kyselyyn. Kyselyn teettäjien velvollisuus on kertoa vastaajille tutkimuksen syyt tietojen keräämiselle. Saatekirjeen tulee herättää luottamusta ja ulkoasuun on hyvä kiinnittää huomiota. (Postikyselyaineiston kokoaminen 2011.) Laadimme kyselylomakkeen alkuun lyhyen saatekirjeen, johon kirjoitimme esittelyn, keitä me olemme, miksi teemme kyselyn ja mihin heidän vastauksiansa käytämme. Kirjoitimme saatekirjeeseen alkukartoituksen eräpäivän ja mihin vastaajat palauttavat täytetyt kyselylomakkeet. Saatekirjeessä esittelemme lyhyesti suunnittelemaamme opasta, jonka laatimiseen käytämme apuna alkukartoituksesta saamiamme vastauksia. Mainitsimme saatekirjeessä myös säilyttävämme vastaajien anonymiteetin, sekä kerroimme säilyttävämme kyselylomakkeita asiallisesti ja työmme valmistumisen jälkeen hävitämme saadut vastaukset asianmukaisesti. Kyselylomakkeen lopussa kiitimme vielä vastaajia osallistumisesta kyselyymme.

Ennen varsinaisen alkukartoituksen toteuttamista, esitestasimme kyselylomakkeen yhdellä ulkopuolisella varhaiskasvatuksen työntekijällä. Aiheemme sisällön takia alkukartoitusta oli vaikeata esitestata varhaiskasvatuksen ulkopuolella työskentelevillä henkilöillä, mikäli heillä ei ole lainkaan käsitystä pedagogisesta dokumentoinnista. Esitestaukseemme valikoitunut henkilö on työskennellyt varhaiskasvatuksen lastenhoitajana 7 vuotta. Hän täytti kyselylomakkeen verkon välityksellä. Kun saimme esitestauksen tulokset, muokkasimme alkukartoitusta toimivammaksi. Muutimme kysymysten muotoja ja sanajärjestyksiä toimivammiksi.

Esitestauksen tuloksista korostui avointen kysymysten tärkeys, näin saisimme alkukartoituksesta vastaajien omia ajatuksia sekä mielipiteitä kysymyksiimme. Esitestauksen henkilöllä meni noin 15 minuuttia täyttää kysely. Koimme ajan olevan kyselylle hyvä, joten emme lähteneet muokkaamaan enempää kyselyn rakennetta. Esitestaamisella lisätään tutkimuksen luotettavuutta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Pyysimme myös palautetta esitestaa-jalta. Esitestaaaja koki kyselylomakkeen olevan hyvä, eikä hänellä ollut korjausehdotuksia. Annoimme lopuksi vielä kyselylomakkeen luettavaksi yhdelle ulkopuoliselle henkilölle, joka tarkasti kyselyn oikeinkirjoituksen ja sanajärjestykset, ennen alkukartoituksen tekemistä.

Pohdimme pitkään alkukartoituksen toteutustapaa, sillä usein varhaiskasvattajien poistuminen ryhmästä on haasteellista. Halusimme kyselylomakkeellamme mahdollistaa mahdollisimman monen vastauksen saannin, joten päädyimme siihen, että tulostimme valmiiksi kyselylomakkeet ja jaoimme ne jokaiselle Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunnan jäsenelle. Valmiiksi tulostettuja paperisia kyselylomakkeita varhaiskasvattajilla oli mahdollisuus täyttää heille sopivana hetkenä, eikä heidän tarvinnut poistua esimerkiksi ryhmästään osallistuakseen alkukartoitukseen.

5.3.2 Alkukartoituksen toteutus

Laadimme alkukartoituksen Google Forms -kyselynhallintaohjelmiston avulla. Google Forms on lomaketyökalu, jonka avulla voi luoda erilaisia kyselyitä, lomakkeita tai kysymystehtäviä/kokeita (Google Forms 2022). Google Forms antoi meille mahdollisuudet muokata kyselylomaketta juuri meidän tarpeitamme vastaavaksi. Alkukartoitus toteutettiin Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunnalle 10.6.-23.6.2022 välisenä aikana. Olimme käyneet keskustelua toimeksiantajan kanssa alkukartoituksen suorittamisesta. Päiväkodin johtaja osallistui alkukartoitukseen tiedottamalla henkilökuntaa lomakkeiden jakamisesta ja kehotti kaikkia vastaamaan niihin.

Kyselylomakkeen aloitimme pyytämällä suostumuksen osallistua opinnäytetyöhömmme. Suostumuksella pyysimme lupaa käsitellä saatuja vastauksia asianmukaisesti ja luottamuksellisesti. Alkukartoitukseemme vastaaminen oli vapaaehtoista ja suostumuksen he antoivat rastittamalla kohdan kyselylomakkeesta. Alkukartoituksessa emme kysyneet vastaajien henkilötietoja, näin ollen säilytimme vastaajien anonymiteetit. Alkukartoituksessa kysyimme vastaajan lapsiryhmän ikäjakaumaa, jossa he sillä hetkellä työskentelivät. Erilaisissa lapsiryhmissä pedagogista dokumentointia toteutetaan eri tavoilla. Kysyimme vastaajien koulutustaustaa sekä työnimekettä. Varhaiskasvatuksessa voi työskennellä eri koulutustaustalta olevia henkilöitä. Varhaiskasvatuksen henkilökunta voi koostua varhaiskasvatuksen lastenhoitajista, - sosio- nomeista, - opettajista, erityisopettajista, päiväkodin johtajasta, perhepäivähoitajasta ja erilaisissa tehtävissä toimivista avustajista (Kinnunen ym. 2019, 10). Jokaisella työnimekkeellä on erilainen koulutustausta, eikä välttämättä kaikilla ole samanlaista osaamista pedagogisesta dokumentoinnista.

Kyselylomakkeeseen laadimme 14 kysymystä pedagogisen dokumentoinnin ympäriltä. Alkukartoituksella selvitimme muun muassa miten vastaajat osallistuttavat lapset sekä vanhemmat varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitteluun, arviointiin sekä kehittämiseen, sekä kuinka tiimin toiminnassa suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa sekä kehittämisessä näkyy pedagoginen dokumentointi. Alkukartoituksella halusimme lisäksi selvittää millaisin eri keinoin vastaajat toteuttavat ryhmässään pedagogista dokumentointia. Oppaan rakentamisen kannalta, halusimme saada selville tämänhetkisiä pedagogisen dokumentoinnin toimintatapoja, jotta voisimme oppaaseen suunnitella mahdollisesti uusia toimintatapoja heidän käyttöönsä, eivätkä kaikki kehittelemämme vinkit olisi ennestään tuttuja toimintatapoja.

Alkukartoituksessa selvitimme myös vastaajien kokemia haasteita pedagogisessa dokumentoinnissa, muun muassa ajan ja eettisten periaatteiden pohjalta sekä mitä mahdollisesti haluaisi toimintatavassa muuttaa. Kyselylomakkeen lopussa halusimme vielä selvittää mikä on vastaajan mielestä hyvä opas, jotta saimme mahdollisimman hyvät lähtökohdat oppaan rakentamiselle. Alkukartoituksesta saatujen vastauksien avulla pystyimme vastaamaan heidän tarpeisiinsa oppaallamme.

Jaoimme tulostettuja kyselylomakkeita Hiekkaharjun päiväkodille 17 kappaletta. Saimme vastauksia 12 kappaletta. Vastausprosentti oli riittävä opinnäytetyötämme varten, eikä kyselyä tarvinnut jatkaa pidempään. Kyselylomakkeita säilytimme paikassa, johon ulkopuolisen henkilön ei ollut mahdollista päästä.

5.3.3 Aineiston analysointi ja alkukartoituksen yhteys oppaaseen

Aloitimme vastausten analysoinnin jakamalla jokaisen kysymyksen alle kaikki saadut vastaukset alkukartoituksesta. Näin pystyimme kokoamaan kysymyksen yleisen vastauksen. Kävimme kaikki vastaukset läpi ennen oppaan rakentamisen aloittamista. Näin ollen pystyimme hyödyntämään saatuja vastauksia mahdollisimman paljon oppaassamme.

Kysymyksen, 'Mitä sinulle tarkoittaa pedagoginen dokumentointi' vastauksista tuli esiin, kuinka varhaiskasvattajista suurin osa osaa kuvata miten pedagogista dokumentointia toteutetaan. Osasta vastauksista tuli esiin myös pedagogisen dokumentoinnin suunnittelun osuus. Vain noin neljässä kahdestatoista vastauksesta puhuttiin pedagogisen dokumentoinnin arvioinnista. Missään vastauksissa ei tuotu esiin pedagogisen dokumentoinnin tuomaa toiminnan kehittämisen tärkeyttä.

”Lasten ja vanhempien kanssa kommunikointi.”

Lasten ja vanhempien välinen kommunikointi pedagogisessa dokumentoinnissa on vuorovaikutusta ja osallisuutta. Pyrimme vahvistamaan vuorovaikutussuhteiden luomista sekä osallisuutta oppaamme vinkkien avulla. Vastausten perusteella koimme myös tärkeäksi pedagogisen dokumentoinnin käsitteen avaamisen, sillä saamiemme vastausten perusteella ymmärrys pedagogisesta dokumentoinnista oli pintapuolista.

Kysyimme millaisin eri keinoin Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunta toteuttaa ryhmässään pedagogista dokumentointia. Alkukartoituksesta tuli esiin monia erilaisia tapoja toteuttaa pedagogista dokumentointia, joita oli esimerkiksi Instagram, valokuvat, videot, sadutus, esitykset, viikkokirjeet, tiedotteet, Leops -lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, havainnot, haastattelut, piirustukset, kirjoitukset, keskustelut ja varhaiskasvatussuunnitelma.

”Kuvaamalla tilanteet Instagramiin vanhemmille nähtäviksi.”

”Kuvaaminen. Kerätään piirustuksia tasaisesti pitkin vuotta, jolloin näkee kehityksen”

Edellä mainitun kysymyksen vastausten pohjalta mietimme oppaaseen uusia ja erilaisia tapoja toteuttaa pedagogista dokumentointia. Vastauksissa ei juurikaan käynyt ilmi, miten henkilökunta hyödyntää erilaisia dokumentointitapoja niin, että niistä tulee pedagogista dokumentointia. Halusimme oppaassa tuoda mahdollisimman hyvin esille, miten kustakin vinkistä tulee

dokumentoinnin sijasta pedagogista dokumentointia. Pohdimme, että myös vastaajien esiintuomat tavat olisi mahdollista liittää oppaaseen vinkeiksi, sillä välttämättä kaikki varhaiskasvattajat Hiekkaharjun päiväkodissa eivät käytä samaa tapaa toteuttaa työmenetelmää.

Yksi yleisin vastaus kysymykseen 'Kuinka pedagoginen dokumentointi näkyy teidän tiimin toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa sekä kehittämisessä?' oli "huonosti". Vastauksissa korostui tiimipalavereiden tärkeys. Tiimipalaverit ovat tiimin yhteistä aikaa, jolloin mahdollistetaan asioiden läpi käyminen vain aikuisten kesken. Moni vastaaja koki ajanpuutteen olevan liian vähäistä tiimin toiminnassa suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa sekä kehittämisessä. Haluamme oppaallamme mahdollistaa näihin vaiheisiin välineen, joka antaa vinkkejä toiminnan suunnitteluun sekä kehittämiseen. Opas on mahdollista ottaa mukaan esimerkiksi tiimipalaveriinkin ja käydä sen avulla läpi toiminnan arviointia ja kehittämistä.

Kun kysyimme, 'Miten osallistutatte lapset ikätasoisesti toiminnan suunnitteluun, arviointiin sekä kehittämiseen' tapahtui tämä suurilta osin vastausten perusteella lastenkokouksissa. Lastenkokouksissa mahdollistetaan lasten äänen kuuluminen ja toiveiden kirjaus.

"Riippuu ikätasosta. Pienimmät lapset osallistuvat leikkimällä ja vastuu jää kasvattajille havainnointiin perustuen. Isompien lasten kanssa havainnointia, keskustelua, lastenkokouksia."

Kysymykseen saatu vastaus toi esiin, että oppaaseen on tärkeä koostaa erilaisia vinkkejä lasten ikätasot huomioiden. Halusimme selkeästi tuoda opasta laatiessa esille ne vinkit, joita on helppo toteuttaa esimerkiksi juuri alle kolmevuotiaiden ryhmässä.

Jopa kolmessa vastauksessa kysymykseen 'Kuinka osallistutatte ryhmänne lasten vanhemmat toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen sekä arviointiin?' oli joko tyhjä tai vastauksella "Ei mitenkään". Koimme vastauksen pohjalta tärkeänä tuoda erilaisia vinkkejä vanhempien osallisuudesta ja toiminnan suunnittelun mukaan ottamisesta oppaaseemme. Myös idea tuoda mahdollisesti jokaiseen vinkkiin kohta vanhempien osallisuudesta korostui tämän kysymyksen vastausten analysoinnin myötä.

Vastanneista suurin osa koki pedagogisessa dokumentoinnissa haastavaksi ajanpuutteen, kiireellisuuden sekä henkilökuntavajauksen. Varhaiskasvattajat kokivat, että on haastavaa löytää pedagogiselle dokumentoinnille aikaa, varsinkin silloin kun henkilökuntaa puuttuu. Ajanpuutteen vuoksi koettiin, ettei esimerkiksi kirjalliseen havainnointiin ole kunnolla aikaa. Edellä mainittujen haasteiden lisäksi esille nousi tietosuojaan liittyvät haasteet, puutteelliset laitteet sekä kuvausluvan puuttuminen osalta lapsista. Yksi vastaajista nosti haastavista asioista kysyttäessä kaipaavansa jonkinlaista sähköistä alustaa pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiselle, sillä hän koki esimerkiksi kasvunkansioiden tekemisen vievän liikaa aikaa muulta

toiminnalta. Opasta suunniteltaessa, halusimme laatia sellaisia vinkkejä, joita on mahdollista sisällyttää toimintaan. Kasvunkansion tekeminen ei tarvitse olla pelkästään aikuisjohtoista, vaan toiminta voi olla myös sisällytetty suunnitteluun, jolloin lapset osallistuvat itse kasvunkansion rakentamiseen ja suunnitteluun.

Kysyimme alkukartoituksessa erillisenä kysymyksenä kysymyksen 'Koetko, että pedagogiselle dokumentoinnille on varattu riittävästi aikaa? Miten aika pedagogiselle dokumentoinnille on järjestetty?', johon yli puolet vastaajista koki, ettei aikaa ole varattu riittävästi, tai sitä ei ole ollenkaan. Varsinkin kirjaamiselle koettiin tarvitseman paremmin aikaa. Kaksi vastanneista koki, että aikaa on tarpeeksi ja kaksi, että aikaa on tarpeeksi silloin, kun kaikki ryhmän henkilökunnasta on paikalla. Halusimme vastausten pohjalta koota oppaaseen vinkkejä, joita olisi helppo toteuttaa päivän aikana niin, ettei niille tarvitsisi varata erillistä aikaa tai niin, että kehittämämme vinkki olisi mahdollista sisällyttää varhaiskasvatuksen arkeen toiminnan muodossa.

Yli puolet vastanneista koki, etteivät he ole kohdanneet pedagogiseen dokumentointiin liittyviä eettisiä haasteita. Eettisinä ongelmina esiin nousi kuitenkin kaksi asiaa, kulttuuriin ja uskontoon liittyvät eettiset asiat ja kuvauslupa. Halusimme ottaa kuvausluvan tärkeyden huomioon opasta suunnitellessamme.

"Kuvauslupa on tärkeä. Kaikki vanhemmat eivät välttämättä pidä siitä, että lapsen kuvia otetaan. Ja jos sitä kuvauslupaa ei ole, niin on haastavaa välillä rajata niitä lapsia pois kuvista."

Kysymykseen 'Toivoisitko jotain muutosta tähänhetkiseen tapaanne toteuttaa pedagogista dokumentointia? Jos vastasit kyllä, niin mitä muutosta toivoisit?', useampi vastaaja jätti kohdan tyhjäksi. Vastauksista nousi esille kuitenkin ajan lisääminen pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen, yhteinen sitoutuminen tavoitteisiin, pedagogisen dokumentoinnin toteutuminen ylipäättänsä sekä jonkinlainen hyvä sähköinen alusta pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiselle. Oppaamme olisi helposti jokaisen tiimin jäsenen käytettävissä. Näin toiminnasta saataisiin selkeää ja yhteisiä tavoitteita kohti pyrkivää. Halusimme liittää oppaan vinkkeihin tavoitteet ja mihin toiminnalla pyritään.

Kun kysyimme mitä varhaiskasvattajat haluaisivat tietää pedagogisesta dokumentoinnista lisää, nousi esille tarve vinkeistä toteuttaa työmenetelmää. Alkukartoituksemme viimeisenä kysymyksenä oli 'Minkälainen on mielestäsi hyvä opas?'. Vastaukset olivat hyvin samankaltaisia kaikilla vastaajilla. Eniten koettiin, että oppaan tulisi olla selkeä ja lyhyt. Lisäksi hyvään oppaaseen kaivattiin hyviä vinkkejä varhaiskasvatuksen arkeen sekä erilaisia esimerkkejä. Myös kivan näköinen ulkoasu ja kuvat koettiin tärkeiksi hyvässä oppaassa.

”Esimerkkejä, mielipiteitä, vinkkejä, kuvia, helppoja lausahduksia, helppolu-
kuinen, selkeä, kiva ulkoasu.”

Vastausten perusteella halusimme luoda mahdollisimman mielenkiintoisen oppaan. Halusimme panostaa sekä sisältöön, että oppaan ulkonäköön. Panostimme myös siihen, ettei oppaasta tule liian pitkä, mutta siitä kuitenkin löytyisi kompaktisti mahdollisimman paljon vinkkejä pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen.

5.4 Opas pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen

Alussa pohdimme konkreettisen opaslehtisen tekemistä, mutta päädyimme lopulta digitaaliseen PDF-tiedostomuotoiseen oppaaseen. PDF-tiedostomuotoinen opas pysyisi aina tallessa ja ehjänä. Varhaiskasvattajien olisi mahdollista tulostaa halutessaan opas (Liite 2) omaan ryhmään konkreettiseksi opaslehtiseksi. He voivat myös tulostaa yksittäisiä sivuja oppaastamme, mikäli kokevat tarvitsevänsä juuri tiettyjä sivuja esimerkiksi toiminnan suunnitteluun tai vinkin toteuttamiseen.

5.4.1 Oppaan suunnittelu

Pidimme erillisiä tapaamisia, joissa keskityimme pelkästään oppaan suunnitteluun ja rakentamiseen. Alkuun pohdimme oppaan ulkoasua, sekä sitä, millä ohjelmalla opasta olisi paras ja helpoin muokata. Pohdimme oppaan rakentamista Word -tiedostona tai Canvassa. Canva on graafisensuunnittelun työkalu, jonka avulla on voi tehdä omia tarpeita vastaavan tiedoston, kuten esimerkiksi juuri oppaan (Canva 2022). Canva oli meille kummallekin ennestään tuttu työkalu, joten oli luontevaa valita se oppaan rakentamisen alustaksi. Canvasta opas on helpposti tallennettavissa PDF-muotoon. PDF-tiedostona opas on helppo jakaa tarvittaessa myös muuhun käyttöön opinnäytetyömme ulkopuolelle, jos sellaiselle tulisi kysyntää.

Canvassa on useita eri ulkoasuja, joista voi lähteä muokkaamaan itselleen sopivaa. Alun perin ideanamme oli tehdä oppaasta leikkisä ja varhaiskasvatuksen teemaan sopiva. Oppaan ulkoasua valittaessa, päädyimme kuitenkin suhteellisen neutraaliin ulkoasu -teemaan. Oppaamme kohderyhmä on varhaiskasvatuksen henkilökunta, jotka opastamme lukevat ja hyödyntävät sitä työssään. Pohdimme, että oppaan tulisi olla visuaalisesti houkutteleva aikuisen silmään. Neutraaleilla väreillä ja sävyillä opas on mahdollisimman houkutteleva sekä mieleinen luettava.

5.4.2 Varhaiskasvattajien tarpeisiin vastaaminen

Mietimme erilaisia ideoita pedagogisesta dokumentoinnista, joita oppaaseen voisi laittaa varhaiskasvattajille hyödynnettäväksi. Näitä ideoita lähdimme jatkojalostamaan oppaaseen vinkkien muotoon. Pohdimme vinkkejä omien työkokemusten ja erilaisten tietolähteiden perusteella. Halusimme laittaa alkuun selvityksen, mitä pedagoginen dokumentointi käytännössä

tarkoittaa, sillä koimme suuren tarpeen käsitteen selvityksestä suorittamamme alkukartoituksen perusteella. Pedagogisen dokumentoinnin avaamisen jälkeen oppaassa olisi vinkkejä työmenetelmän toteuttamisesta.

Alkuperäisenä ajatuksenamme oli laittaa noin viisi erilaista vinkkiä oppaaseen. Halusimme kuitenkin saada oppaaseen mahdollisimman monipuolista ja kattavaa tietoa työmenetelmästä, joten suunnittelu vaiheessa vinkkien määrä monin kertaistui lopulliseen 16 vinkin määrään. Jokaiseen vinkkiin halusimme liittää lapsen ja vanhempien osallisuuden sekä vinkin hyödyntämisen tiimin kanssa työskentelyssä. Koimme kyselyn vastausten perusteella vanhempien osallisuuden olevan vähäistä, lasten osallisuuden koimme olevan toisinaan yksipuolista ja tiimin keskinäiseen työskentelyyn ei löydy riittävästi aikaa. Halusimme liittää oppaaseen mahdollisimman moneen vinkkiin yksilöllisen maininnan lasten kanssa työskentelystä ja kuinka lapset voivat toimintatavassa tuoda ajatuksiaan ja toiveitaan esille. Pohdimme myös vanhempien osallisuuden näkyväksi tekemistä jokaisen vinkin alle. Ajanpuute nousi esille suurena haasteena alkukartoituksessa, joten kokosimme oppaaseen vinkkejä, joita voi hyvin toteuttaa päivän aikana niin, ettei niille tarvitse varata erillistä aikaa. Kun vinkit ovat sellaisenaan helposti toteutettavissa koko ajan toiminnassa, ei niille tarvitse erikseen varata omaa aikaa.

Ideoimme viisi erilaista yläotsikkoa, joiden alle kokoaisimme useampia erilaisia aiheeseen sopivia vinkkejä. Halusimme saada oppaasta monipuolisesti käytettävän kaikkia varhaiskasvatuksen ryhmiä ajatellen. Kyselystä korostui, kuinka eri ikäisten lasten kanssa toteutetaan pedagogista dokumentointia eritavoin. Kehitimme sydän -merkin vinkin nimen viereen, joka kertoi lukijalle sen, että vinkkiä olisi helppo toteuttaa myös päiväkodin pienimpien lasten kanssa. Näin lukijan on helppo selatessaan opasta valita vinkit, jotka pientenryhmässä on mahdollista sellaisenaan toteuttaa. Alkukartoituksessa kysyimme myös erilaisia tapoja toteuttaa pedagogista dokumentointia, sisällytimme myös näitä vinkkejä oppaaseen. Yhtä vinkkiä voi olla useampi tapa toteuttaa, joten myös käyttämästään työtavasta voi varhaiskasvattaja oppia jotain uutta oppaamme avulla, sekä vinkki voi jollekin varhaiskasvattajalle olla unohdettu työtapa. Oppaamme avulla vinkki voi tulla uudelleen mahdollisesti taas käyttöön.

Oppaamme rakenne alkoi pikkuhiljaa muodostumaan kansilehteen, sisällysluetteloon, esipuheeseen, pedagogisen dokumentoinnin avaamiseen, vinkkeihin sekä mahdollisiin lisämateriaaleihin sekä lähdeluetteloon. Lisämateriaalit eli materiaalipankin liitimme oppaan loppuun, josta varhaiskasvattajat voisivat halutessaan löytää lisämateriaalia pedagogisen dokumentoinnin vinkkien toteuttamisesta. Oppaan rakenne muotoutui vahvasti alkukartoituksessa varhaiskasvattajien esille nostamista hyvän oppaan ominaisuuksista. Oppaan rakentaminen oli ajoittain hidasta. Meille yksi tärkeä ominaisuus oli luoda visuaalisesti miellyttävä ulkoasu, ja tähän huomasimmekin menevän valtavasti aikaa.

Hioimme vinkkien yläotsikoita lopulliseen muotoon: Ääni kuuluviin, Kerrontaa kuvilla, Minä opin, Kasvutarina ja Sosiaaliset suhteet. Ääni kuuluviin otsikon alle kokosimme neljä erilaista vinkkiä: Lastenkokoukset, Sadutusmenetelmä, Musiikki ja Vanhempien toiveet. Ääni kuuluviin kappaleen teemana oli saada niin lasten, vanhempien kuin varhaiskasvattajienkin ääni kuuluviin erilaisten vinkkien avulla. Kerrontaa kuvilla yläotsikko koostuu Instagram/Facebook, Blogi, Vuosikalenteri ja Viikkokirje -vinkeistä. Tämän yläotsikon teemana on tuoda kuvien hyödyllisyys eritavoin esille varhaiskasvatukseen ja monipuolistaa valokuvien käyttöä. Alukartoituksessa nousi esille eettisyyteen liittyen varsinkin kuvauslupa, joten laitoimme selkeän maininnan kuvauslupan tarpeesta tähän osioon.

Minä opin yläotsikko koostuu kolmesta vinkistä: Oppimistarina, Osaamiskukka ja Oppimisympäristö. Nämä vinkit pohjautuvat lapsen oppimiseen ja sen näkyväksi tuomiseen, niin lapsille, vanhemmille kuin varhaiskasvattajillekin. Kasvutarinan alle kokosimme kaksi vinkkiä eli Kasvunkansio ja Aarrelaatikko. Näiden vinkkien avulla saadaan lapsen kasvu ja kehitys näkyväksi. Kasvunkansio on monipuolinen vinkki, johon pystyy oman mielikuvituksen puitteissa kehittämään lähes mitä vain lapsen kasvun ympärille. Sosiaaliset suhteet yläotsikko koostuu kolmesta vinkistä: Valmis leikkitarina, Vieraileva Tähti ja Kaveritaulukko. Näillä vinkeillä halusimme painottaa sosiaaliin suhteisiin ja yhteistyöhön varsinkin lasten välillä.

Saimme rakentaa oppaasta juuri meidän näköisemme. Lisäsimme ja kokosimme tietoa mielestämme juuri tarpeellisesti eri vinkkien toteuttamista varten. Oppaaseen halusimme koota vain oleellisen tiedon, jotta opas olisi mahdollisimman helppolukuinen. Helppolukuisuus oli alkukartoituksessakin yksi esiin tulleista hyvän oppaan ominaisuuksista. Oppaan lopussa olevaan materiaalipankkiin laadimme esimerkiksi erilaisia haastattelupohjia lasten ja vanhempien haastatteluun vinkkien toteuttamisen avuksi. Teimme myös konkreettisia esimerkkejä Sadutusmenetelmästä, Kaveritaulukosta ja Osaamiskukasta, joilla varhaiskasvattajien on helpompaa hahmottaa, kuinka vinkkiä voi toteuttaa. Materiaalipankin avulla vastasimme tarpeeseen esimerkeistä pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen, joka kävi ilmi alkukartoituksesta.

5.5 Luotettavuus ja eettisyys

Kävimme läpi opinnäytetyöprosessin aikana erilaisia opinnäytetyömme luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä asioita. Opinnäytetyön tekemiselle on laadittu tietyt ohjeet, joiden mukaan tulee toimia ja edetä opinnäytetyötä tehdessä. Vaikka opinnäytetyöprosessimme pääasiallinen toiminta painottui kesäaikaan ja työskentelymme oli itsenäistä, saimme kuitenkin hyvät ohjeet ja opastukset prosessin etenemiseen. Opinnäytetyöprosessin aikana meillä oli jatkuvasti toistemme tuki, myös työelämä ja sieltä saatava apu oli tukena prosessimme etenemisessä.

Opinnäytetyöhön kuuluu tietyt sopimukset, kuten opinnäytetyösopimus ja tutkimuslupa, jotka tuovat tukea opinnäytetyön oikeanlaisessa työskentelyssä. Nämä sopimukset selkeyttävät mahdollisesti toimeksiantajan ja opinnäytetyötä tekevien opiskelijoiden välille syntyviä ristiriitoja, esimerkiksi aikataulutuksen, aiheen, kustannuksien, tausta-aineistojen käyttöoikeuksien, salassa pidettävyyden ja luottamuksellisuuden kanssa. Myös vastuu ja henkilötietojen mahdollinen käsiteltävyys on selkää asianmukaisesti laadittujen sopimusten avulla. (Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset 2020, 6.) Hiekkaharjun päiväkotia on Vantaan kaupungin järjestämä palvelu. Myös Vantaan kaupunki on linjannut omat ohjeistukset, kuinka opinnäytetöihin liittyvissä tutkimuksissa tulee toimia. Perehdyimme Vantaan kaupungin ohjeistuksiin, noudatimme niitä ja haieimme asiankuuluvasti tutkimuslupan alkukartoituksellemme.

Opinnäytetyötä tekevien on tärkeä perehtyä opinnäytetyöhön valittuun aiheeseen perusteellisesti. Näin varmistetaan, että opiskelijat tietävät mistä kirjoittavat. Plagiointi opinnäytetyöhön kuin muihinkin töihin on kiellettyä. Tietoja on tärkeä perustella lähteiden kautta, mutta tieto tulee kirjoittaa omin sanoin. Lähdeviittausten tekeminen oikeaoppisesti on tärkeää. (Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset 2020, 7.) Laurea-ammattikorkeakoulussa on omat lähdeviittausta ohjeet, joiden mukaan toimimme opinnäytetyön raportoinnissa.

Opinnäytetyön tekeminen perustuu myös erilaisiin lakeihin. Tietosuojalaki (1050/2018) ja EU:n yleiset tietosuojasetukset (679/2016) luovat oikeaoppisen perustan opinnäytetöiden tekemiselle. Kyselyymme liittyvien vastaajiemme yksityisyydensuoja perustuu Suomen perustuslakiin (731/1999). Lainsäädännöllä määritellään eri osapuolten oikeanlaiset toimintatavat ja suojele mahdollisten väärinkäyttöjen puitteissa. (Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset 2020, 11-13.)

Opinnäytetyön tekeminen on opiskelijoiden oma oppimisprosessi, joka edistää heidän asiantuntijuuttansa, ammatillista kehittymistä ja työelämätaitoja (Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset 2020, 6). Opinnäytetyömme luotettavuuteen vaikuttaa myös se, kuinka suunnittelimme prosessia. Hyvällä ja varmalla taustatyöllä varmistimme toimivan opinnäytetyöprosessin. Noudatimme prosessin ajan opinnäytetyön ohjeita ja toimimme niiden mukaan. Perehdyimme opinnäytetyömme aiheeseen perusteellisesti, emmekä plagioineet prosessin aikana muita tuotoksia. Näillä varmistimme laadukkaan opinnäytetyön.

Opinnäytetyöllämme oli tarkka kohdejoukko, joille toteutimme alkukartoituksen, sekä ketkä oppaastamme hyötyvät. Alkukartoitukseen osallistuminen oli vapaaehtoista. Kyselylomakkeen alkuun laaditulla saatekirjeellä varmistamme sen, että alkukartoitukseen osallistuvat tiesivät ja ymmärsivät, mihin he olivat osallistumassa ja miksi. Kyselystä saatuja tietoja tulee käsitellä luottamuksellisesti ja hävittää saadut vastaukset tutkimuksen loputtua asianmukaisesti

(Leinonen 2018). Henkilökunnan vastaukset käsitteimme nimettömästi, emmekä pyytäneet kyselylomakkeessa henkilökohtaisia tietoja vastaajasta. Näin ketään ei ollut mahdollista yhdistää vastauksiin. Kyselylomakkeen alkuun laadimme kohdan, jossa kysyimme suostumusta osallistua alkukartoitukseemme sekä luvan antaa käyttää vastauksia opinnäytetyössämme. Kun opinnäytetyömme oli valmis, hävitimme saadut vastaukset asianmukaisesti. Aineiston hävittäminen riippuu siitä, millä tavalla sitä on kerätty (Aineiston hävittäminen, anonymisointi tai arkistointi tutkimuksen päättyessä 2022). Paperiset kyselylomakkeet hävitimme silppurilla opinnäytetyömme valmistumisen jälkeen, eikä niitä käytetty opinnäytetyömme ulkopuolella.

Valmiiksi suunnitelluilla kysymyksillä takasimme vastausten hyödyllisyyden. Vastauksissa oli kuitenkin mahdollisuus epämääräisyyteen, sillä kyselyssä osallistujat vastasivat kysymyksiin omin sanoin. Tarvitsimme tietoa henkilökunnan tasosta ymmärtää pedagogista dokumentointia sekä tapoja, kuinka he ovat toteuttaneet pedagogista dokumentointia työssään. Kysymysten oli näin ollen parempi olla avoimia kysymyksiä kuin monivalintakysymyksiä. Kun kysyimme henkilökunnan tasosta ymmärtää pedagogista dokumentointia, oli henkilökunnan mahdollisuus etsiä oikeita vastauksia esimerkiksi netistä tai kysymällä muilta ja tämä heikensi meidän mahdollisuuksiamme saada realistista käsitystä sen hetkisestä tasosta.

Opinnäytetyömme luotettavuuteen vaikutti henkilökunnan ajanpuute sekä kiinnostus työtämme kohtaan. Kyselyn heikkoutena on myös arvioida, miten vakavasti vastaajat suhtautuivat kyselyymme (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 121). Mikäli emme olisi saaneet riittävää määrää vastauksia, meidän ei olisi ollut mahdollista rakentaa heidän tarpeitaan vastaavaa opasta. Myös kysymysten määrästä ja niistä saatavista vastauksista riippui, kuinka paljon pystyimme hyödyntämään vastaksia oppaan rakentamisessa.

Alkukartoituksessa esiin nousi kysymyksen 'Oletko kohdannut pedagogiseen dokumentointiin liittyviä eettisiä ongelmia? Minkälaisia?' pohjalta kulttuuriin ja uskontoon liittyvät asiat, sekä kuvauslupa. Koimme tärkeänä huomioda nämä asiat opasta tehdessämme. Pohdimme vinkkejä tehdessä, että vinkkien tulee olla neutraaleja työtapoja, ettei ne toiminnallaan loukkaa eri kulttuuritaustasta olevia lapsia, vanhempia tai työyhteisössä työskenteleviä varhaiskasvattajia.

Oppaan luotettavuuteen ja eettisyyteen vaikuttaa se, että kokevatko varhaiskasvattajat oppaamme tarpeellisenä ja tuleeko opas varhaiskasvattajien käyttöön. Opas on laadittu opinnäytetyönä mutta tekijänoikeudellisista syistä liitimme oppaan jokaiseen sivuun nimemme sekä vuosiluvun, josta käy lukijalle ilmi kuka oppaan on tehnyt ja milloin. Varhaiskasvattajilla on kuitenkin mahdollisuus käyttää opastamme sellaisenaan tai muokata itselleen toimivamaksi. Oppaamme luotettavuuteen vaikuttaa myös se, että oppaassa on kerrottu mistä lähteistä tieto on kerätty.

Opinnäytetyön valmistuttua valmiit työt julkaistaan Theseus-julkaisuarkistoon. Opinnäytetyöt ovat kaikille saatavilla. Varmistamme toimeksiantajan yksityisyyden puhumalla vain yleisesti toimeksiantajan paikasta, emmekä julkaise opinnäytetyössä henkilöiden nimiä.

6 Toiminnallisen opinnäytetyön arviointi

Tässä luvussa käsittelemme toiminnallisen opinnäytetyön arviointia. Olemme koonneet arviointien eri osuudet alaluvuille. Olemme erikseen keränneet arviointia Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunnalta ja päiväkodin johtajalta. Kokosimme henkilökunnan vastaukset yhteiseksi vastaukseksi, mutta nostimme palautteista muutamia lainauksia esille. Olemme myös arvioineet itse koko opinnäytetyöprosessin kulkua. Toiminnallisen opinnäytetyömme arviointia tapahtui koko opinnäytetyöprosessin ajan. Pohdimme prosessin alussa, miksi opinnäytetyötämme arvioidaan, mitä siinä arvioidaan, miten arvioidaan sekä kuka arvioi.

6.1 Varhaiskasvattajien arvioinnit

Näytimme opasta keskeneräisenä yhdelle Hiekkaharjun päiväkodin työntekijälle. Opas oli silloin vielä erittäin keskeneräinen, mutta se sisälsi jo sisällysluettelon, esipuheen, pedagogisen dokumentoinnin määrittelyn sekä muutaman vinkin. Avasimme oppaan tulevaa sisältöä hänelle sanallisesti. Palaute oli hyvää ja kuuleman perusteella sisältö vaikutti varhaiskasvattajan mielestä tarpeelliselta. Oppaan asettelu ja ulkonäkökin sai kehuja. Kysyimme, oliko oppaassa hänen mielestään jotain liikaa, mutta vastaus oli kieltävä, eikä hänellä ollut mitään kehittämis ehdotuksia. Jatkoimme palautteiden jälkeen oppaan rakentamista suunnitelmiamme mukaisesti.

Kävimme sähköpostin välityksellä keskustelua toimeksiantajan kanssa ja kerroimme oppaan valmistumisesta. Lähetimme valmiin oppaan liitteenä PDF-tiedostona päiväkodin johtajalle, jonka hän pystyi jakamaan varhaiskasvattajille sähköpostitse. Valmiin oppaan mukaan lähetimme lisäksi linkin Google Forms -kyselyhallintaohjelmistoon, johon olimme tehneet Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunnalle arviointilomakkeen (Liite 3). Saimme alkukartoituksesta palautetta, että osa henkilökunnasta olisi toivonut kyselylomakkeen olevan sähköisenä. Tämän sekä aikataulullisten haasteiden takia päätimme suorittaa loppuarvioinnin sähköisenä. Henkilökunnalle jäi tiukan aikataulumme takia ainoastaan viikko aikaa tutustua oppaaseemme sekä arvioida sitä. Tämän takia arviointi oli ainoastaan pintapuolista, eikä meillä ollut mahdollisuutta saada arviointia vinkkien hyödyllisyydestä käytännössä. Tämä vaikutti myös saamiemme palautteiden luotettavuuteen. Halusimme pyytää palautetta avoimien kysymysten avulla, sillä näin saisimme konkreettista palautetta oppaamme toimivuudesta. Saimme määräaikaan mennessä yhdeksän vastausta.

Lähes kaikki saamamme palaute oli positiivista. Arviointilomakkeesta saamiemme vastausten perusteella vastaajilla ei ollut muutos tai korjausehdotuksia oppaалlemme. Vastaajat pitivät oppaan vinkkejä hyvinä sekä vanhojen toimintatapojen muistutuksena. Jokainen vastaaja koki oppaamme hyödylliseksi, sekä tarpeelliseksi omaan käyttöön. Vastaajat kertoivat mahdollisesti hyödyntävänsä työssään Lastenkokoukset, Vieraileva Tähti, Vanhempien toiveet, Valmis leikkitarina, Osaamiskukka, Vuosikalenteri, Viikkokirje, Musiikki ja Aarrelaatikko, Kaveritaulukko ja Sosiaaliset suhteet -vinkkejä. Vastaajat vastasivat lähes jokainen hyödyntävänsä eri vinkkejä työssään, joten koimme onnistuneemme luomaan jokaiselle tarpeellisia vinkkejä.

”Useita eri vinkkejä, jotkut vanhoja, jotka jo unohtunut ja hyvä saada käyttöön uudestaan ja uusiahana aina tarvitaan.”

”Koen oppaan olevan vanhoille hyville jutuille muistutus taas, että mitä kaikkea sitä voidaan tehdä.”

Arviointilomakkeessa kysyimme ’Mitä uutta opit lukemalla oppaan?’. Vastaukset konkretisoivat oppaamme tavoitteiden toteutumisen. Vastaajat kertoivat myös oppineensa oppaastamme leikin havainnoinnin sekä lasten osallistuttamisen enemmän mukaan toiminnan suunnitteluun. Jokainen vastaaja koki myös, että oppaassamme on tuotu selkeästi esiin mitä pedagoginen dokumentointi tarkoittaa.

”Että ei pedagogisen dokumentoinnin tarvitse olla mitään ydinfysiikkaa, yksinkertaisia asioita ja opasta oli helppo lukea ja ymmärtää. Sain paljon ideoita ja toivottavasti pääsen niitä toteuttamaan.”

Kysymykseen ’Olisitko muuttanut oppaassa jotain?’ emme saaneet yhtään korjausehdotusta. Vastauksista tuli esiin, että varhaiskasvattajat pitivät opastamme selkeänä ja johdonmukaisena, sekä hyvänä kokonaisuutena.

”Opas oli selkeä ja erityisesti käytännön esimerkit tekevät siitä sellaisen, että se on helppo ottaa käyttöön ryhmässä kuin ryhmässä. Oppaan avulla pääsee hyvin alkuun ja miksei pidemmällekin pedagogisen dokumentoinnin maailmaan.”

Kysyimme arviointilomakkeessa ’Mitä olisit kaivannut oppaaseen lisää?’. Vastaajat pitivät opastamme selkeänä ja mielenkiintoisena kokonaisuutena. Kaikki saamamme palaute oli positiivista, yhtä kommenttia lukuun ottamatta, jossa vastaaja kertoi mitä hän olisi oppaaseen kaivannut lisää.

”Enempi huomioon alle kolmevuotiaat.”

”Mielestäni siinä oli kaikki oleellinen.”

”En mitään, oli tosi kattava työ”

Vastaajat kokivat, ettei oppaaseen ollut koottu liikaa tietoa, vaan asioita oli tarpeeksi ja vastaajien mielestä siinä oli kaikki oleellinen tieto. Vastaajat pitivät myös oppaamme asettelusta ja ulkonäöstä sekä pitivät opastamme selkeä lukuisena. Oppaan ulkonäkö oli vastaajien mielestä houkutteleva sekä kivannäköinen. Yksi vastaajista kertoi pitävänsä myös oppaan värityksistä. Kysyimme viimeisenä ’Mitä muuta haluat sanoa oppaasta?’. Vastaajat kokivat oppaan olevan hyvä käsikirja, josta on helppo napata ideoita ja vinkkejä, joka kokonaisuutena oli kattava.

”Kiva, että olette saaneet aikaiseksi tehdä hyvin hyödyllisen ja tärkeän oppaan!”

”Pedagoginen dokumentointi on selitetty hyvin ja tarpeeksi ytimekkäästi. Käytännön esimerkit ja materiaalipankki ovat hyviä ja on plussaa, että niitä on runsaasti. Esimerkit tekevät oppaasta helposti lähestyttävän ja takaavat sen, että se tulee helposti otettua käyttöön.”

”Hyvin tehty. Helppo lukuinen ja hyvin kerätty yksiin kansiin, paljon hyviä vinkkejä.”

Kyselylomakkeen lisäksi saimme Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunnalta oppaasta myös sanallista palautetta. Varhaiskasvattajat kehuivat opasta niin sisällön kuin ulkonäönkin vuoksi. Opasta oli joissain ryhmissä jo heti tulostettukin paperiseen muotoon. Alle kolmevuotiaiden ryhmien vanhempainiltaa varten tehtyyn kyselylomakkeeseenkin henkilökunta käytti pohjana tekemääme esimerkkiä kyselylomakkeesta vanhemmille, joka löytyi oppaamme materiaalipankista.

6.2 Toimeksiantajan arviointi

Näytimme opinnäytetyösuunnitelmamme Hiekkaharjun päiväkodin johtajalle. Hän pohti opinnäytetyöprosessimme alkuvaiheessa, että olisi hyvä nostaa esille oppaan hyödyllisyyden arvioinnissa, se, ettei Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunta ole kerennyt hyödyntämään opasta ennen palautteen antamista. Aikataulullisten puitteiden takia oppaan hyödyntämiseen ei jäänyt juurikaan aikaa. Kirjoitimme tästä Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunnan arviointilomakkeeseen, että palautteet tulevat olemaan enemmän sisältöön ja ulkoasuun viittaavia, kiireisen aikataulumme takia. Jos Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunta olisi kerennyt hyödyntämään opasta varhaiskasvatuksen arjessa, olisi palaute voinut olla erilaista.

Pyysimme opinnäytetyöprosessin lopussa myös palautetta koko opinnäytetyöprosessistamme Hiekkaharjun päiväkodin johtajalta. Laadimme itse johtajalle kysymykset arviointia varten, jotka lähetimme hänelle sähköpostitse. Olimme tehneet tiivistä yhteistyötä päiväkodin

johtajan kanssa koko prosessin ajan. Kysyimme, miten päiväkodin johtaja koki yhteistyömme sujuneen opinnäytetyöprosessin aikana.

”Yhteistyö sujui hyvin ja mutkattomasti koko opinnäytetyöprosessin ajan. Pititte minut hyvin ajan tasalla koko prosessin ajan. On ollut mukava tehdä yhteistyötä kanssanne.”

Pyysimme myös palautetta siitä, kokiko hän oppaamme tarpeelliseksi tiedon lisäämisen kannalta. Päiväkodin johtaja oli puhunut oppaastamme ja näyttänyt sitä myös muutamalle muulle päiväkodin johtajalle. Hän myös kysyi meiltä, että saako hän jakaa opastamme myös muihin päiväkoteihin käytettäväksi. Suostuimme oppaan jakamiseen myös muualle opinnäytetyömme yhteistyötahon ulkopuolelle. Tästä päättelimme, että opas on ollut mieleinen ja hyödyllinen. Kun pyysimme lopullista palautetta päiväkodin johtajalta, kysyimme häneltä myös, sitä miten opasta hyödynnetään Hiekkaharjun päiväkodin ulkopuolella.

”Opas on ehdottoman tarpeellinen. Mielestäni tarpeesta kertoo myös se, kun olen maininnut kyseisestä oppaasta kollegoilleni, on se herättänyt kiinnostusta ja he ovat pyytäneet opasta myös omaan yksikköön.”

”Opasta on suostumuksellanne jaettu Vantaalla myös muihin päiväkoteihin. Hiekkaharjun toimintayksikköön kuuluu Hiekkaharjun päiväkodin lisäksi myös Yrttitien päiväkoti. Opasta tullaan ehdottomasti hyödyntämään koko yksikössä. Opas on jaettu myös Yrttitielle.”

Kysyimme loppuarvioinnissa päiväkodin johtajalta, kokiko hän oppaamme vastaavan tarpeeseen sekä onko opas hyödyllinen Hiekkaharjun päiväkodille ja millä tavalla. Kysyimme häneltä myös, miten päiväkoti hyödyntää suunnittelemaamme opasta.

”Oppaassa on tiiviissä paketissa kaikki oleellinen tieto ja lisäksi paljon hyviä käytännön vinkkejä. Opas on helppo ottaa käyttöön hyvin matalalla kynnyksellä. Oppaan avulla on helppo käynnistää ryhmässä pedagoginen dokumentointi.”

”Hiekkaharjun päiväkodin pedagogisessa dokumentoinnissa on vielä kehittämisen varaa. Opas vastaa hyvin siihen tarpeeseen, että saamme kehitettyä pedagogista dokumentointia oikeaan suuntaan. Opas antaa tähän oivan välineen, jota on helppo käyttää.”

”Opas on jaettu kaikkiin ryhmiin ja henkilökunta on siihen jo tutustunut. Tulemme kuitenkin vielä käymään opasta yhteisesti läpi yksikkömme johtoryhmässä. Tulemme oppaan pohjalta käymään keskustelua pedagogisen dokumentoinnin tilasta ja miten lähдемme sitä kehittämään.”

Pyysimme myös palautetta siitä, millaista uutta tietoa päiväkodin johtaja koki opinnäytetyömme sisältävän. Kysyimme myös, mitä hän olisi opinnäytetyössämme muuttanut.

”Alkukartoituksen vastauksia tulemme myös hyödyntämään yksikössämme, kun kehitämme toimintaamme. Opas tullaan varmastikin lisäämään yksikköemme perehdytykseen.”

”Aikataulu oli tiukka. Uskon, että vastauksia olisi saatu henkilökunnalta enemmän sekä alkukartoituksen että varsinkin palautelomakkeiden osalta. Jos opas olisi ehtinyt olla Hiekkaharjussa käytössä ennen palautekyselyä, olisi ollut mahdollista saada tietoa siitä, miten opasta on konkreettisesti käytetty ja millaisia hyötyjä siitä on ollut.”

6.3 Oma arviointi

Arvioimme itse koko opinnäytetyötämme ja sen prosessia. Arvioimme, miten suunnittelumamme vaiheet toteutuivat, miten onnistuimme ja missä olisimme voineet tehdä toisin. Tietoperustan kerääminen oli oma projektinsa ja sen rajaaminen aiheeseen tuntui välillä haastavalta. Keräsimme kuitenkin mielestämme opinnäytetyöhömmä oleellista ja aiheeseen kuuluvaa tietoa loogisesti jäsennehtynä. Teimme paljon muutoksia opinnäytetyömme raportin rakenteeseen, jotta saimme lopulta aikaan loogisen ja vakuuttavan opinnäytetyöraportin.

Aikataulutuksemme opinnäytetyöprosessissa oli paikoittain haasteellista, koska teimme opinnäytetyömme suhteellisen nopealla aikataululla. Myös kesäaika ja kesälomakausi toi haasteita yhteistyöhön toimeksiantajan kanssa sekä alkukartoituksen järjestämiseen Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunnalle. Mietimme ajankohdan, jolloin alkukartoitus olisi paras toteuttaa, jotta mahdollistaisimme suuren vastausprosentin alkukartoituksellemme. Suurin osa varhaiskasvattajista lomailee heinäkuun ajan, joten opinnäytetyötämme ajatellen, oli tärkeä saada alkukartoitus suoritettua ennen tätä. Myös opinnäytetyöprosessissa tuli luottaa paljon omaan työskentelyyn, sillä myös ohjaajien puolesta kesälomakausi vähensi yhteistyötämme. Yhteistyö toimeksiantajan kanssa sujui mielestämme hyvin kuitenkin koko opinnäytetyöprosessin ajan. Koimme, että toimeksiantaja oli oikeasti kiinnostunut aiheestamme ja tuki meitä työmme etenemisessä.

Koimme valitsemamme alkukartoituksen olleen hyvä vaihtoehto tiedon keräämiselle opasta ajatellen. Vaikka näin jälkikäteen alkukartoituksesta olisi voinut jättää niin sanonut yleiset kysymykset pois, kuten ’Minkälainen on ryhmänne lasten ikäjakauma?’, ’Millä työnimikkeellä työskentelet?’ sekä ’Mikä on koulutustaustasi?’. Näillä kysymyksillä ei ollut merkitystä opasta suunnitellessa.

Saimme päiväkodin johtajalta palautetta, jossa hän kertoi oppaamme olevan helposti käyttöön otettava matalla kynnyksellä. Juuri sitä halusimmekin oppaamme olevan. Tavoittelimme sitä, että vaikka pedagogiseen dokumentointiin ei olisi perehtynyt aikaisemmin tai varhaiskasvattajalla olisi siitä vasta vähän tietoa, voisi oppaamme avulla lähteä toteuttamaan työmennettelmää helposti ja vaivattomasti.

Aiheeseen perehtyminen ja tiedon etsiminen on edistänyt niin opintojamme kuin ammatillista kehitystämme. Halusimme opinnäytetyönämme kehittää tarpeellisen välineen varhaiskasvatusarjen tueksi. Oppaasta saamamme palautteen perusteella voimme todeta, että valitsimme ajankohtaisen ja tarpeellisen aiheen ja löysimme hyvän kehittämisen kohteen. Keräsimme oppaaseen tarpeellisia vinkkejä pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen ja kehitimme myös uusia työtapoja ja näkökulmia. Aikaisemman tiedon ja oman kokemuksen pohjalta teimme sellaisen työn, joka on oikeasti koettu tarpeelliseksi ja hyödylliseksi. On ollut kiva nähdä, kun opas on tullut oikeasti käyttöön. Varmasti myös tulevaisuudessa, mikäli varhaiskasvatuksessa työskentelemme, otamme itse oppaan myös käyttöön.

Opinnäytetyömme aihe oli haastava, sillä se on suhteellisen uusi ja vasta vähän tutkittu aihe. Aiheesta löytää vielä melko vähän tietoa, mutta koemme, että saimme silti aikaiseksi hyödyllisen oppaan ajatellen opinnäytetyömme toimeksiantajaa. Saavutimme opinnäytetyöllämme asetetut tavoitteet ja aiheeseen perehtyminen on lisännyt laaja-alaisesti omaa ammatillista osaamistamme. Jos lähtisimme alusta rakentamaan uutta opasta, emme välttämättä tekisi mitään muutoksia siihen, olemme todella tyytyväisiä lopputulokseen. Pohdimme paljon opasta tehdessä, onko vinkeissä riittävästi tietoa ja mietimme myös sitä, ettei tietoa tulisi liikaa, ja tekisi näin oppaastamme epäselkeän. Palautteet Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunnalta osoittivat kuitenkin oppaamme tietomäärän olleen riittävää. Aluksi mietimme konkreettista opasta, mutta PDF-tiedostoinen opas olikin paljon parempi vaihtoehto. PDF-tiedostoinen opas on helposti jaettavissa myös muualle ja tälle tulikin heti kysyntää.

7 Pohdinta

Opinnäytetyön tekeminen oli mielenkiintoista ja palkitsevaa. Tietoperustaan tutustuminen antoi meille paljon uutta tietoa ja vahvisti hyvin myös jo aiemmin opittua tietoa. Pohjustimme opinnäytetyömme tietoperustassa aiheitamme laajasti, käyttäen useita lähteitä. Varhaiskasvatuksen pedagogiseen toimintaan ja pedagogiseen dokumentointiin tutustuminen näin laajasti oli erittäin hyödyllistä, niin aiheen kuin oman osaamisemme kannalta. Olimme jo aikaisemmin opiskelujemme aikana havainneet tarpeen tiedon lisäämisestä pedagogiseen dokumentointiin liittyen, josta opinnäytetyön aiheemme kehittyikin. Aikaisempiin tutkimuksiin tutustuminen vahvisti meille, että ajatuksemme aiheen tarpeellisuudesta oli oikea. Alkukartoituksestamme saadut vastaukset vahvistivat myös aiheen tarpeellisuutta. Lisäksi

opinnäytetyöprosessin aikana esille nousi pedagogisen dokumentoinnin haasteena ajanpuute. Halusimme jollain tavalla reagoida haasteeseen, joten kokosimme oppaaseen paljon sellaisia vinkkejä, jotka on helppo toteuttaa toiminnan aikana, jolloin niille ei tarvitse erikseen varata aikaa.

Tekemässämme alkukartoituksessa nousi esille tarve jonkinlaisesta sähköisestä alustasta, josta löytäisi tietoa pedagogisesta dokumentoinnista ja sen toteuttamisesta. Sähköinen alusta olisi nykypäivää ja sieltä kaikki varhaiskasvattajat voisivat helposti löytää tarvitsemansa tiedon pedagogiseen dokumentointiin liittyen. Pohdimme, että tällaisen sähköisen alustan luominen olisi ollut myös oiva aihe kehittämistyönä tehtävälle opinnäytetyölle.

Alle 3-vuotiaiden lasten ryhmissä työskentelevät varhaiskasvattajat kokevat, että he eivät saa konkreettista tukea pedagogisesta dokumentoinnista työhönsä tueksi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista tai koulutuksista ja kirjallisuudesta, jotka käsittelevät varhaiskasvatuksellista tietoa. He kokevat, että tietoa löytyy huomattavasti enemmän lapsiryhmille, joissa on yli 3-vuotiaita lapsia. Eriarvoisuuden kokeminen asiasta on ymmärrettävää, koska tietysti työmotivaatiota ruokkisi enemmän se, että kaikki saisivat juuri omalle lapsiryhmälle suunnattua tietoa. (Ahonen 2017, 70.) Oppaamme arvioinnissa nousi myös esiin alle 3-vuotiaiden ryhmän pedagogisten dokumentoinnin vinkkien vähäisyys. Pedagogista dokumentointia on monipuolisempaa toteuttaa isompien lasten kanssa, joiden osallisuus toimintaan on erilaista. Tästä varmasti nouseekin jonkinlainen epätasa-arvo varhaiskasvattajien keskuudessa, kun ideoiden vähäisyys on huomattavaa pientenlasten ryhmissä. Alle 3-vuotiaiden ryhmässä pedagoginen dokumentointi on enemmän työntekijän toteuttamaa dokumentointia ja lasten osallisuuden vähäisyys toiminnassa nousee esille. Vaikka vinkeillämme halusimme ehdottomasti ottaa myös huomioon alle 3-vuotiaiden ryhmässä työskentelevät, ei oppaamme vinkit olleet tasapuolisia kaikkia ryhmiä ajatellen.

Päiväkodissa varhaiskasvattajat, lapset ja vanhemmat muodostavat oppivan yhteisön, jossa saa ja voi kokeilla asioita sekä välillä vaikka mokatakin. Arjessa käytetään ensin tuttuja ja helpoksi koettuja asioita, josta voidaan edetä kohti vaikeampia ja vieraita asioita. Neuvoa ja ideoita voidaan kysyä niin kollegoilta, lapsilta kuin vanhemmiltakin. Joltain löytyy aina jotain uutta tietoa, sekä onnistumisia, jotka auttavat etenemään ja tietoa sitten jaetaan myös muille. Sitten jos mokataan, opettaa se muita ja lisää osaamista seuraavia kertoja varten. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 162.) Kokosimme oppaaseemme useita vinkkejä pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisen tueksi, osa niistä oli henkilökunnalle jo tuttuja alkukartoituksen perusteella, mutta osa oli ihan uusia. Halusimme tutuilla vinkeillä vahvistaa jo olemassa olevaa tietoa sekä mahdollisesti lisätä niihin vähän jotain uutta tietoa. Kokosimme paljon vinkkejä, joista osa oli toistensa kanssa saman tyyliä. Teimme niin sen vuoksi, että jokainen varhaiskasvattaja voisi valita niistä juuri itselleen sopivia. Kokosimme

materiaalipankkiin esimerkkejä ja materiaalia pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisen tueksi, jotta varhaiskasvattajilla on mahdollisuus matalalla kynnyksellä kokeilla ihan uusia asioita.

Tiedon ja taidon jakaminen kehittää toimintaa. Osaamisen kehittäminen tarkoittaa sitä, että osaamista lähdetään jakamaan eteenpäin muille. Osaamista kehitetään myös pitämällä mieli avoimena, katsomalla tulevaisuuteen ja tekemällä tietoisia valintoja uusien taitojen kartuttamiseksi. Työelämässä osaamisen kehittäminen tulee olla tavoitteellista toimintaa. (Eklund 2021, 27-30.) Pedagogista dokumentointia työmenetelmänä ajatellen, olisi tärkeä lisätä kouluttautumista ja osaamisen jakamista. Varhaiskasvatuksessa työskennelleenä, olemme huomanneet, että osaamisen jakaminen rajoittuu usein vain tiimin sisäiseen jakamiseen. Vaikka osaamista löytyisikin valtavasti koko talon sisällä, tämän hyödyntäminen on vähäistä. Jo pelkkä pedagogisen dokumentoinnin vinkkien ja ideoiminen talon sisäisesti lisäisi valtavasti osaamista.

Pedagogista dokumentointia toteutetaan yhdessä, niin lasten huoltajien kuin tiiminkin kanssa (Pedagoginen dokumentointi 2022). Alkukartoituksessamme vastauksissa korostui tiimin yhteisen ajan tärkeys. Tiimin yhteinen aika on varhaiskasvatuksessa vähäistä, eikä sitä pitäisi vähentellä, vaan panostaa tiimin yhteiseen aikaan ja osaamisen sekä ideoiden jakamiseen tiimin sisäisesti. Toiminnan suunnittelussa tulisi kuulla kaikkia tiimin jäseniä ja ideoida avoimesti. Tiimipalavereissa on mahdollista toteuttaa toiminnan arviointia ja kehittää toimintaa. Jo pelkälään tiimin keskinäiseen työskentelyyn kehitimme toimivan välineen toteuttaa pedagogisen dokumentoinnin arviointia ja toiminnan kehittämistä.

Aihetta pedagogisen dokumentoinnin ympärillä olisi mahdollista pohtia loputtomiin. Aihe on kuitenkin vielä tosi tuore, joten myös sen puitteissa aiheesta olisi hyvä saada enemmän keskustelua esille. Maailma muuttuu jatkuvasti ja tieto kehittyy. On tärkeä pysyä tiedon ja kehityksen mukana ja osata muuttaa omia toimintatapojaan kehityksen puitteissa. Voimmekin todeta löytäneemme ajankohtaisen aiheen, johon kehitimme uuden välineen varhaiskasvattajille käyttöön, joka on kehitetty jo olemassa olevaan tietoon pohjautuen. Pedagoginen dokumentointi on pieni osa varhaiskasvatusta, mutta pienillä palasilla luodaan toimivaa kokonaisuutta.

Kun nyt koko ajan mennään enemmän kohti lasten osallisuuden vahvistumista, se näkyy koko päiväkotiyhteisön pedagogisessa toimintatavassa esimerkiksi seuraavilla tavoilla: miten toiminta suunnitellaan, mitä asioita pidetään suunnittelussa tärkeinä, miten suunnitteluun saadaan jäämään tilaa lasten omille oivalluksille, aloitteille ja ongelmanratkaisuille sekä millä tavoin pedagogiset tavoitteet saadaan osaksi toimintaa, jossa lapset kokevat osallisuutta. Lisäksi on tärkeää tarkastella, miten esimerkiksi dokumentointia voidaan käyttää apuna, kun

arvioidaan tavoitteissa pysymistä ja miten lapsille sekä lasten vanhemmille saadaan toiminnan merkityksellisyys näkyväksi. (Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2017, 55.)

Toimiva yhteistyö varhaiskasvattajien, lasten sekä vanhempien välillä luo laadukasta varhaiskasvatusta. On tärkeää saada jokaisen ääni kuuluviin ja olla avoimin mielin uusia ideoita kohtaan. Uusilla innovaatioilla voidaan kehittää varhaiskasvatusta toimivammaksi.

Lähteet

Painetut

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ahonen, L. & Roos, P. 2019. Iloa ja oivalluksia! Pedagogiikan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Vaasa: Waasa Graphics.

Eklund, A. 2021. Osaamiskartta - osaamisen kehittäminen työelämässä. Helsinki: Grano.

Hujala, E. & Turja, L. 2016. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Pedatieto Oy.

Kangas, J., Lastikka, A-L. & Karlsson, L. 2021. Voimauttava varhaiskasvatus. Leikkivä, osallinen ja hyvinvoiva lapsi. Helsinki: Otava.

Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.

Luukkonen, J. 2010. Katso. Näe. Kuvittele. Visuaalisia avaimia bisnesluovuuteen. Porvoo: WS Bookwell.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät: Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Rintakorpi, K. & Vihmari-Henttonen, E. 2017. Tää on meidän maailma! Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Tallinna: Meedia Zone.

Sähköiset

Aineiston hävittäminen, anonymisointi tai arkistointi tutkimuksen päättyessä. 2022. Tietosuojavaltuutetun toimisto. Viitattu 17.7.2022. <https://tietosuoja.fi/aineiston-havittaminen-anonymisointi-tai-arkistointi-tutkimuksen-paattyessa>

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisen suositukset. 2020. Arene. Viitattu 20.7.2022. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>

Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 60/1991. Viitattu 14.9.2022. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060#idm45949344886224>

Canva. 2022. Viitattu 9.8.2022. [Ilmainen suunnittelutyökalu - esitykset, videot, sosiaalinen media ja paljon muuta | Canva](https://www.canva.com/freet/)

ePerusteet. 2022a. Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2022. Viitattu 6.7.2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/opetus-suunnitelma/24106560/varhaiskasvatus/tekstikappale/24106468>

ePerusteet. 2022b. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 6.5.2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/1266381/tekstikappale/1291595>

EU:n yleinen tietosuoja-asetus 679/2016. Viitattu 9.8.2022. <https://tietosuoja.fi/gdpr>

Google Forms. 2022. Peda.net. Viitattu 12.7.2022. <https://peda.net/joensuu/jm/oppi-misymp%C3%A4rist%C3%B6t/google-ty%C3%B6kalut/google-forms>

Kinnunen, M., Kukka, A., Laasola, J., Laurila, H., Järvinen, J., Mykkänen, P., Nurminen, N., Ojanperä, K., Rapinoja, R., Seppälä-Vessari, E., Siitonen, E. & Tonttila, O. 2019. Varhaiskasvatuksen ABC. Viitattu 21.7.2022. https://www.tehy.fi/system/files/mfiles/julkaisu/2019/2019_varhaiskasvatuksen_abc_id_14351.pdf

Komi, T. 2019. Pedagoginen dokumentointi osaksi arkea. OAJ. Viitattu 13.7.2022. <https://www.vol.fi/uutiset/pedagoginen-dokumentointi-osaksi-arkea/>

Lastentarhaopettajaliitto. 2017. Nyt on pedagogiikan aika! Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri muuttuu. Viitattu 12.7.2022. <https://www.vol.fi/uploads/2018/10/31eded03-pedagogiikanajakajulkaisu-6.pdf>

Leinonen, R. 2018. Tutkimuksen eettisyys. Viitattu 6.5.2022. <https://spoken.fi/tutkimuksen-eettisyys/>

Mansikka, J-E. 2019. Pedagoginen dokumentointi Reggio Emilian ja jälkistrukturalismin viitekehyksessä. Journal on Early Childhood Education Research, Vuosikerta. 8, Nro 1, Sivut 100-120. Viitattu 18.5.2022. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/308026/Mansikka_issue8_1.pdf?sequence=1

Metropolia. 2020. Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Viitattu 4.9.2022. <https://www.metropolia.fi/fi/tutkimus-kehitys-ja-innovaatiot/hankkeet/pedagoginen-dokumentointi-varhaiskasvatuksessa>

Ohjeet tutkimusluvan hakijalle. 2021. Vantaa Hyvinvointia. Viitattu 15.7.2022. https://www.vantaa.fi/sites/default/files/document/159874_Tutkimustoiminnan_ohjeet_10102021.pdf

Opetushallitus. 2022a. Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet. Viitattu 2.5.2022. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelmien-perusteet>

Opetushallitus. 2022b. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pähkinänkuoressa. Viitattu 6.5.2022. [Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pähkinänkuoressa | Opetushallitus \(oph.fi\)](https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-pahkinankuoressa)

Opetushallitus. 2022c. Pedagoginen dokumentointi. Viitattu 28.4.2022. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-dokumentointi>

Pedagoginen dokumentointi. 2022. Peda.net. Viitattu 4.9.2022. <https://peda.net/joensuu/esiopetus/vdl/pdl>

Postikyselyaineiston kokoaminen. 2011. KvantiMOTV - menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 10.8.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/postikysely/postikysely.html>

Rintakorpi, K. 2018. Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia. Helsinki: Yliopistopaino Unigrafia. Viitattu 18.5.2022. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/229852/Varhaisk.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. 3.3.2 Reliabiliteetti. KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 8.7.2022. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_2.html

Kuviot

Kuvio 1: Opinnäytetyöprosessi	16
Kuvio 2: Pedagoginen dokumentointi	17

Liitteet

Liite 1: Kyselylomake	44
Liite 2: Opas pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen.....	48
Liite 3: Arviointilomake.....	78

Liite 1: Kyselylomake

19.5.2022 18.37

Pedagogisen dokumentoinnin opas varhaiskasvatukseen

Pedagogisen dokumentoinnin opas varhaiskasvatukseen

Hei, olemme Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijoita. Teemme opinnäytetyönä oppaan pedagogisesta dokumentoinnista. Oppaaseen keräämme erilaisia ideoita ja tapoja toteuttaa pedagogista dokumentointia varhaiskasvatuksesta. Oppaan avulla saatte työkaluja uuden toimintakauden suunnitteluun, toteuttamiseen sekä arviointiin.

Tämä kysely on osa opinnäytetyötämme. Suoritamme kyselyn Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunnalle. Kyselystä saatuja vastauksia käytämme apuna oppaan rakentamisessa, jotta saamme rakennettua juuri teidän tarpeitanne vastaavan oppaan.

Toivomme saavamme vastaukset viimeistään 9.6.2022 mennessä. Käsittelemme kaikki vastaukset luottamuksellisesti sekä anonyymeina. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen hävitämme saadut vastaukset asianmukaisesti. Täytetyt kyselylomakkeet voit palauttaa kahvihuoneen seinälle kiinnitettynä muovitaskuun. Muovitaskussa lukee "Opinnäytetyö - Viola & Jenni".

Tässä kyselyssä haemme nimenomaan sinun näkemyksiäsi asioihin, joten vastaathan tämänhetkisen tietosi mukaan.

Viola Salminen & Jenni Luukkonen

- Suostumus kyselyyn osallistumisesta

Merkitse vain yksi soikio.

☐ Suostun siihen, että vastauksiani käytetään osana Viola Salmisen ja Jenni Luukkosen opinnäytetyötä
- Minkälainen on ryhmänne lasten ikäjakama?

- Millä työnimikkeellä työskentelet?

- Mikä on koulutustautasi?

<https://docs.google.com/forms/d/1XCRvkwjgwDZhHhGnzJ566KsftwAUzoOTXeEaahVoQyw/edit>

1/4

23.5.2022 19:55

Pedagogisen dokumentoinnin opas varhaiskasvatukseen

5. Mitä sinulle tarkoittaa pedagoginen dokumentointi?

6. Millaisin eri keinoin toteutate ryhmässänne pedagogista dokumentointia?

7. Kuinka pedagoginen dokumentointi näkyy teidän tiimin toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa sekä kehittämisessä?

8. Miten osallistutate lapset ikätasoisesti toiminnan suunnitteluun, arviointiin sekä kehittämiseen?

19.5.2022 18.37

Pedagogisen dokumentoinnin opas varhaiskasvatukseen

9. Kuinka osallistutatte ryhmänne lasten vanhemmat toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen sekä arviointiin?

10. Mitkä asiat koet pedagogisessa dokumentoinnissa haastaviksi?

11. Oletko kohdannut pedagogiseen dokumentointiin liittyviä eettisiä ongelmia? Minkälaisia?

12. Koetko, että pedagogiselle dokumentoinnille on varattu riittävästi aikaa? Miten aika pedagogiselle dokumentoinnille on järjestetty?

19.5.2022 18.37

Pedagogisen dokumentoinnin opas varhaiskasvatukseen

13. Toivoisitko jotain muutosta tämän hetkiseen tapaanne toteuttaa pedagogista dokumentointia? Jos vastasit kyllä, niin mitä muutosta toivoisit?

14. Tähän voit halutessasi kirjoittaa vapaasti omia ajatuksiasi siitä, mitä haluaisit tietää pedagogisesta dokumentoinnista lisää:

15. Minkälainen on mielestäsi hyvä opas?

Kiitos kyselyyn osallistumisesta!

Google ei ole luonut tai hyväksynyt tätä sisältöä.

Google Forms

<https://docs.google.com/forms/d/1XCRvkwjgwDZkhHgNzJ566KsftwAUzoOTXeEaahVoQyw/edit>

4/4

Liite 2: Opas pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen

SISÄLLYSLUETTELO

Esipuhe	2
Mitä on pedagoginen dokumentointi	3
Ääni kuuluviin	5
Kerrontaa kuvilla	9
Minä opin	12
Kasvutarina	15
Sosiaaliset suhteet	18
Materiaalipankki	21
Lähteet	29

ESIPUHE

Hei sinä varhaiskasvattaja!

Olemme kaksi Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijaa. Opinnäytetyönä teimme oppaan pedagogisesta dokumentoinnista ja sen toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa.

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty työmenetelmä, jota varhaiskasvatuksessa tulee käyttää. Oppaamme tarkoituksena on auttaa varhaiskasvattajia toteuttamaan työmenetelmää ja saamaan pedagogisen dokumentoinnin osaksi varhaiskasvatuksen arkea. Oppaan alussa kerromme, mitä pedagoginen dokumentointi tarkoittaa. Olemme koonneet oppaaseen erilaisia pedagogisen dokumentoinnin tapoja ja annamme vinkkejä työmenetelmän toteuttamiseksi. Vinkkejä on mahdollista käyttää juuri sellaisenaan tai muokata itselleen toimivammaksi.

Olemme keränneet tietoa oppaaseen erilaisista lähteistä, kuten kirjoista ja verkkosivuilta, sekä oman kokemuksen pohjalta. Oppaan selkeyden takaamiseksi olemme koonneet lähteet oppaan lopussa olevaan lähdeluetteloon. Materiaalipankista löydät lomakkeita vinkkien toteuttamiseksi. Mikäli saimme mielenkiintosi heräämään pedagogista dokumentointia kohtaan, lähdeluettelosta löytyy hyviä lähteitä, joista löydät syventävää tietoa aiheesta.

Oppaan avulla haluamme luoda työmenetelmästä käytännöllisen, toimivan ja helpon tavan toteuttaa.

Sydän -merkki tarkoittaa, että vinkki on helppo toteuttaa myös päiväkodin pienempien kanssa.

MITÄ ON PEDAGOGINEN DOKUMENTOINTI?

Pedagoginen dokumentointi on työmenetelmä, joka koostuu suunnittelusta, toteuttamisesta, arvioimisesta ja kehittämisestä. Pedagoginen dokumentointi on sisällytetty varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin vuodesta 2016 alkaen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogisesta dokumentoinnista on säädetty osana varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa. Pedagogisessa dokumentoinnissa käytettävä havainnointi, dokumentointi sekä niiden vuorovaikutuksen tulkinta muodostaa ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Työmenetelmän avulla mahdollistetaan niin lapsen kuin huoltajienkin osallisuus toiminnan arvioinnissa, suunnittelussa ja kehittämisessä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.)

Dokumentointi voidaan jakaa kahteen osaan, jotka vahvasti liittyvät toisiinsa: sisältöön ja prosessiin. Dokumentoinnin sisällöllä tarkoitetaan esim. piirustuksia, valokuvia, kirjoitettuja tai kuvattuja haastatteluja sekä kasvunkansioita. Kun dokumentoitua sisältöä käydään läpi ja reflektoidaan kasvattajien, lasten sekä huoltajien kesken, puhutaan sisällön prosessoinnista. Prosessointi antaa dokumentoinnille merkityksen, koska pelkät dokumentit itsessään eivät auta kehittämään varhaiskasvatuksen toimintaa. *Pedagoginen dokumentointi on siis sitä, että dokumentoinnin avulla kerätyn tiedon ja ymmärryksen avulla suunnitellaan ja kehitetään varhaiskasvatuksen toimintaa.* (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10.)

Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteena on mm. lisätä demokratiaa varhaiskasvatukseen, tukea lasten ja huoltajien osallisuutta ja toimijuutta, muodostaa yhteisiä merkityksiä varhaiskasvatuksen tärkeistä ja olennaisista sisällöistä sekä suunnitella, arvioida ja kehittää toimintaa dokumenttien pedagogisella prosessoinnilla. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10.)

Pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen ei ole olemassa yksinkertaisia ja vaiheittaisia ohjeita, koska pedagoginen prosessi muotoutuu kaiken sen ympärille mitä varhaiskasvatuksessa tapahtuu. Prosessi elää ja muuttuu koko ajan, lapsiryhmän mukana. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi voidaan kuitenkin jaotella viiteen vaiheeseen, joiden avulla dokumentointi muuttuu pedagogiseksi. Vaiheita ovat; kysymykset, dokumentointi, tulkinnat, johtopäätökset sekä muutokset toiminnassa.

Prosessi lähtee käyntiin varhaiskasvattajien kiinnittäessä huomiota tiettyihin ilmiöihin, tapahtumiin tai puheenaiheisiin omassa ryhmässään tai omassa toiminnassaan. Kasvattajien tulee haluta ymmärtää näitä tapahtumia ja ilmiöitä, sekä kehittää ryhmän toimintaa lapsilähtöisempään suuntaan. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 78–79.)

ÄÄNI KUULUVIIN

Varhaiskasvatuksessa on tärkeää saada niin lasten, vanhempien kuin kasvattajienkin ääni kuuluviin. Lapset, vanhemmat sekä kasvattajat ovat kaikki yhdessä tärkeä osa varhaiskasvatuksen toimintaa, sekä sen suunnittelua, toteuttamista ja arvioimista. Jokaisessa tiimissä on hyvä saada jokaisen kasvattajan mielipiteet ja ajatukset mukaan toiminnan suunnitteluun. Lasten osallisuus on suuri prioriteetti suunnittelussa, jotta toiminta on lasten näköistä ja hyödyllistä. Vanhempien osallisuus on myös oleellista, jotta toiminnan suunnitteluun saadaan näkökulma myös kotoa.

LASTEN-KOKOUKSET

Toteutetaan esimerkiksi kerran kuukaudessa tai joka toinen kuukausi.

Osallisuutta on myös valinta olla osallistumatta.

Kokousten avulla lisätään lasten osallisuutta päätöksen tekoon.

Kokoukset mahdollistavat lasten osallistumisen toiminnan suunnitteluun kertomalla esimerkiksi mitä he haluaisivat tehdä, mistä ovat tykänneet tai eivät ole tykänneet toiminnassa.

Kokouksille kannattaa luoda yhtenäinen runko, jota käytetään kaikissa kokouksissa.

Kokouksista tulee tehdä muistiinpanot, joita käsitellään tiimipalavereissa.

Kokouksien pöytäkirja laitetaan esille vanhemmille päiväkodin seinälle, tai mahdollisesti esim. viikkokirjeen yhteyteen tai johonkin muuhun tiedotusväylään.

Kokouksissa palataan aina edellisen kokouksen pöytäkirjaan ja käydään se läpi, samalla arvioiden miten silloin sovitut asiat ovat toteutuneet käytännössä.

Esimerkki runko lastenkokoukselle

1. Puheenjohtajan valitseminen (joku lapsista)
2. Sihteerin valinta (joku lapsista)
3. Todetaan kokous päätösvaltaiseksi (kirjataan kuinka monta osallistujaa paikalla ja kuinka moni poissa)
4. Keskustellaan lasten kanssa siitä, minkälaisiin asioihin ja päätöksiin lapset voivat osallistua ja mitkä ovat sellaisia mistä aikuiset päättävät
5. Keskustellaan siitä, mikä viimeaikaisessa toiminnassa on ollut kivaa ja mieleenpainuvaa
6. Liikunta toiveita
7. Toiveita satuhetkiin tai kirjatoiveita
8. Lelu- ja pelitoiveita
9. Retkitoiveita
10. Yleisiä toiveita toimintaan
11. Toiveita ulkoiluun liittyen (mitä kaivataan pihalle lisää, mikä on tarpeetonta)
12. Asioiden eteenpäin vieminen (miten viedään ja mitä kautta)
13. Kokouksen päättäminen

SADUTUS- MENETELMÄ

Työtap, joka korostaa lasten kuuntelemista ja osallisuutta.

Lapsi/lapset kertovat sadun.
Esimerkiksi jokainen lapsi voi vuorollaan kertoa lauseen sadun jatkoksi.
Aikuinen kirjaa lasten kertoman sadun sellaisenaan ylös.
Seuraavaksi kasvattaja lukee sadun lapsille, jonka jälkeen lapset voivat halutessaan tehdä siihen korjauksia.

Voi toteuttaa pienryhmissä tai lapsen kanssa kahdestaan.

Satua voi myöhemmin jatkojalostaa tai sille voi tehdä jatko-osan.

Satuja voidaan käyttää toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.
Esimerkiksi tekemällä saduista kirjoja ja näytelmiä, sekä kehittämällä leikkejä tai leikkiympäristöjä satujen pohjalta.

Satuihin voidaan myös palata myöhemmin ja keskustella siitä, mitä ajatuksia ne herättävät sillä hetkellä.

Satuja voidaan tehdä lasten kanssa myös niin, että kasvattajalla on valmis pohja, josta puuttuu sanoja. Lapset voivat kertoa tyhjiin kohtiin omia ehdotuksiaan. Ehdotuksista keskustellaan ja niistä valitaan parhaat. Lopuksi valmis tarina luetaan.

Kasvattaja käyttää sadun aikana pedagogista ja psykologista pelisilmää ohjaamalla, tukemalla ja rajaamalla kerrontaa.

Kasvattaja voi myös piirtää tarinan kerronnan tueksi hahmoja ja ydinasioita esimerkiksi paperille tai taululle.

Katso materiaalipankki s. 21

MUSIIKKI

Osallistetaan lapsia toiminnan suunnitteluun musiikin avulla.

Musiikkiesitykset

Lapset pääsevät itse suunnittelemaan ja toteuttamaan musiikkiesityksiä

Lapset saavat itse vaikuttaa esimerkiksi siihen mitä haluavat soittaa.

Levyraati

Lapset toivovat kappaleita, jotka soitetaan vuorotellen.

Lapsilta kysytään suosikkikappaleita - äänestetään lempari.

Kaikkia alla olevia esimerkkejä voi hyödyntää toiminnan arvioinnissa ja suunnittelussa, kirjaamalla ylös toiveita sekä lasten kehitystä ja käyttämällä niitä hyödyksi.

Disco

Soitetaan lapsille musiikkia

Lapset saavat tanssia vapaasti.

Sävellys

Lapset saavat itse säveltää valitsemillaan soittimilla kappaleen.

Sävellys voidaan nauhottaa tai esittää esimerkiksi vanhemmille.

VANHEMPIEN TOIVEET

Esimerkkejä keinoista saada vanhemmilta palautetta:

Pyykkinaru

Ripustetaan ryhmän seinälle naru pyykkipojilla, johon vanhemmat voivat kiinnittää ajatuksia ja kehitysehdotuksia sisältäviä lappuja.

Vanhempien toiveita voi kysyä myös kyselylomakkeen avulla

Palauteseinä kaikkien nähtäväksi

Esim. post-it lapuilla

Vanhemmille mahdollisuus kirjoittaa palautteita, kehitysehdotuksia, risuja&ruusuja

Palautelaatikko

*Vain kasvattajien nähtäväksi
Palautetta toiminnasta
Ideoita & ajatuksia.*

Katso materiaalipankki s. 22

KERRONTAA KUVILLA

"Kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa."

Valokuvaus on hyödyllinen tapa dokumentoida päiväkodin arkea ja lasten toimintaa.

Lasten kuvaamisen lisäksi kuvaamalla voi dokumentoida myös lasten piirrustuksia, askarteluita sekä muita töitä.

Leikkejä ja voidaan myös videokuvata ja se on varsinkin alle 3-vuotiaiden kanssa toimiva vaihtoehto.

Annetaan lasten toteuttaa myös itseään, kuvaamalla itse mielenkiinnonkohteitaan ja haluamiaan asioita.

HUOM!

Kaikilta lapsilta tulee olla kuvauslupa.

INSTAGRAM/ FACEBOOK

Päivitetään kuvia ja videoita toiminnasta ja tehdään päiväkotiarjesta näkyvää vanhemmille.

Toimintatapa luo vanhemmille ja lapsille mahdollisuuden keskustella päivän kulusta myös kotona.

Mahdollisuus vahvistaa vanhempien osallisuutta

Lisäämällä postauksien yhteyteen ajatuksia herättäviä kysymyksiä, vanhemmat voivat kommentoida, sekä vaikuttaa toimintaan ja sen suunnitteluun.

Päivityksiä selaamalla ja muistelemalla voidaan arvioida ja suunnitella toimintaa joko ryhmän kasvattajien kesken tai yhdessä lasten kanssa.

BLOGI

Hyvä väylä ajankohtaisten asioiden tiedottamiseen sekä päiväkotiarjen dokumentointiin.

*Suljettu foorumi,
johon vanhemmilla on
pääsy vain kutsulla.*

Julkaistaan kuvia toiminnasta esim. leikeistä, retkistä ja tehdyistä jutuista. Kuvat tekstittämällä saadaan sanoma syvällisemmäksi.

Tuodaan toiminta näkyväksi vanhemmille ja vanhemmat pääsevät mukaan päiväkotiarkeen. Blogissa tuodaan esille mitä on tehty, mitä tullaan tekemään ja mistä asioista ollaan keskusteltu. Vanhemmille annetaan mahdollisuus vaikuttaa; Liitetään postauksiin esimerkiksi kysymyksiä, joihin vanhemmat voivat vastata.

*Ottamalla lapset mukaan
blogipostausten suunnitteluun
ja toteuttamiseen, lisätään
lapsen osallisuutta.*

Postauksia läpikäymällä voidaan muistella mennyttä arkea, niin tiimin kuin lastenkin kanssa

Mitä kaikkea on tehty?

Mikä oli mieluista tekemistä ja mikä ei niin mieluista?

Miten lapset ovat kehittyneet?

Mitä muutoksia tullut/noussut esille?

VUOSI-KALENTERI

Vuosikalenterin avulla voidaan seurata toimintaa. Vuosikalenteria voidaan hyödyntää toiminnan arvioinnissa, suunnittelussa sekä kehittämisessä

Esimerkkejä asioista mitä vuosikalenteriin voi sisällyttää:
Mitä tehty ja mitä tullaan tekemään
Kuvia - päiväkotia arjesta, lapsista ryhmässä ja yksittäin, retkistä yms.
Askarteluja - esim. vuodenaikaan sopivia, teemoitettuja
Lasten ja kasvattajien ajatuksia.
Tarinoita tai satuja

Toteutetaan ryhmän tiloihin seinälle.

VIKKOKIRJE

Kirjotetaan viikottain vanhemmille seuraavan viikon ohjelma ja tulevat tapahtumat.

Viikkokirjeeseen lisätään myös menneen viikon tapahtumien koonti.

Lisäämällä koontiin mukaan kuvia, saavat vanhemmat laajemman näkökulman menneestä viikosta.

Mahdollisuus toteuttaa myös päiväraportteina.

Viikkokirjeiden avulla vanhempien on helpompi käydä päiväkotiarkea lasten kanssa läpi ja keskustella tapahtumista.

Pyydetään palautetta vanhemmilta.

Järjestä aikaa kalenteriin. Tiimin sitouduttava toimintaan.

Viikkokirje lähetetään aina perjantaisin.

MINÄ OPIN

OPPIMIS- TARINA

*Tehdään oppiminen
näkyväksi niin lapselle
kuin vanhemmillekin.*

Oppimistarinaan sisällytetään
kuvia, dokumentteja, ajatuksia ja
kertomus lapsen oppimisesta.

Kootaan mukaan vanhempien kommentit ja
kokemukset kotoa lapsen oppimisprosessista.

Oppimistarina voi olla:

- Vaatteiden pukemisen harjoittelu
- Oman nimen harjoittelu
- Oman vuoron odottaminen

Käy läpi yhdessä lapsen kanssa:

Mitä lapsi osaa?

Mitä lapsi haluaisi osata?

Mitä lapsi ei vielä osaa?

Käytä
oppimistarinoita
Vasu-
keskusteluiden
arvioinnissa.

Dokumentoidaan lapsen
suhtautumista
vaikeuksiin ja haasteisiin,
sekä onnistumisiin
oppimisprosessin ajan.

OSAAMIS- KUKKA

Tavoitteena on lisätä ja tukea vuorovaikutusta, vahvistaa toiminnan lapsilähtöisyyttä sekä tutustua lapseen ja perheeseen.

Vanhemmat liimaavat kuvia ja kirjoittavat valmiille päiväkodista saaduille "lehdille" lapselle tärkeitä asioista sekä asioita, mitä lapsi jo osaa.

Päiväkodissa erivärisille "lehdille" kootaan päiväkodissa lapselle tärkeitä asioita ja uusia oppimisia kuvin ja kirjoituksin.

Täytetyistä lehdistä kootaan jokaisen lapsen oma osaamiskukka, jota lapsi voi kuljettaa kodin ja päiväkodin välillä.

Osaamiskukkaa täytetään toimintakauden edetessä.

Osaamiskukkaa käydään läpi yhdessä lapsen kanssa keskustellen tai kuvia katsellen.

Käytä osaamiskukkaa toiminnan suunnittelun ja arvioinnin välineenä poimimalla kukista lapsille tärkeitä tai hankalia asioita pedagogisen toiminnan sisällöksi.

Päiväkotiin voi myös tuoda lapsen kodin toimintatapoja soveltaen käyttöön ja näin luoda yhteyttä perheen ja päiväkotiyhteisön välille. Esimerkiksi lapselle voidaan soittaa samaa unilaulua kuin kotona tai lukemalla samoja kirjoja.

Katso materiaalipankki s. 23

OPPIMIS- YMPÄRISTÖ

*Oppimisympäristön suunnittelu
ja muokkaaminen yhdessä
lasten kanssa.*

Kuukauden kuluttua arviointi
yhdessä tiimin kesken, mikä
oppimisympäristössä toimi ja
mikä ei toiminut.

*Arviointia myös lasten kanssa
keskustellen.*

Oppimisympäristö on
dokumentti myös
vanhemmille, mitä
toimintakauden aikana
on tehty ja opittu.

Kokeile
rohkeita
valintoja.

Toimintakauden
teemat myös
näkyväksi
oppimisympäristöön.

Askartelut ja kuvat lapsien
tasolle. Mikäli lapset eivät vielä
osaa lukea, tekstit ja tarinat
ylemmäs.

Vain
mielikuvitus
rajana.

Lasten toiveleikit -
Annetaan mahdollisuus
jatkua
seuraavaan päivään.

KASVUTARINA

KASVUN- KANSIO

Perinteinen kansio
tai digitaalinen.

*Kasvunkansio on lapsen oma portfolio,
joka dokumentoi lapsen kasvua ja
kehitystä.*

*Muokkaamalla, lisäämällä ja poistamalla
materiaalia, luot lapselle yksilöllisen
dokumentointivälineen.*

Digitaalinen kasvunkansio mahdollistaa vanhempien
reaaliaikaisen seurannan lapsen kehityksestä.

Digitaaliseen kasvunkansioon on lisäksi mahdollista saada
lapsen ääni kuuluville esimerkiksi haastatteluiden muodossa.

Kasvunkansio voi koostua:

- Lapsen omakuvasta
- Lapsen haastatteluista > Katso materiaalipankki s. 24
- Kuvaus lapsesta
 - päiväkodissa sekä kotona
- Kuvaus lapsen perheestä ja hänelle tärkeistä asioista
- Lapsen itsearviointista - tavoitteet toimintakaudelle
- Lauluista ja leikeistä
- Piirustuksista ja askarteluista
- Juhlista, esimerkiksi syntymäpäivästä
- Varhaiskasvatuksen erilaisista toiminnoista, kuten retkistä ja tapahtumista
- Toimintakauden kuvauksesta
 - mitä on tehty ja ketä ryhmässä on ollut
- Sadutuksista
- Havainnoista
- Kuvista
- Kavereista

Vanhempien osallisuus - palautetta kasvunkansiosta.

Haastatellaan vanhempia:
millaisena he kokevat
kasvunkansion,
sekä miten vanhemmat
näkevät kasvunkansion
perusteella lapsen
kehityksen ja kasvun.

Sisällytä
kasvunkansion
rakentaminen
toimintaan

Lapsen tulisi voida osallistua toimintaan, sekä vaikuttaa omaan kasvunkansioon.

käydään yhdessä lapsen kanssa läpi kasvunkansiota, muistellaan ja arvioidaan tapahtumia.

Keskustellaan lapsen kanssa:

- *mikä on ollut kivaa*
- *mikä ei niin kivaa*
- *mietitään yhdessä, missä lapsi on kehittynyt ja mitä voidaan vielä harjoitella*

Lapsien kehitysten ja toiminnan arvioiminen yhdessä tiimin kanssa vähintään puoli vuosittain.

Käytä kasvunkansiota Vasu-keskusteluiden arvioinnissa.

Saman kuvan piirtäminen tai saksilla leikkaaminen viivaa pitkin eri toimintakauden aikoina.

arvioidaan miten on lapsi on kehittynyt toiminnassa.

Huomio fyysisten töiden prosessiin.

Lopputulos ei kuvaa miten prosessi on toiminut.

Voidaan käydä lapsen kanssa läpi:

mikä esimerkiksi maalaamisessa on ollut kivaa, mikä vaikeaa, mikä hauskaa ja mikä ei niin kivaa.

Keskustelu voidaan kirjata tuotokseen.

AARRE- LAATIKKO

Lapsen omaan aarrelaatikkoon, lapsen on mahdollisuus kerätä hänelle tärkeitä asioita ja muistoja.

Kerättyihin asioihin kirjoitetaan mukaan lappu, johon lapsi voi kertoa miksi on kerännyt kyseisen asian/esineen sekä päivämäärän.

Myöhemmin voidaan käydä yhdessä lapsen kanssa aarrelaatikkoa läpi ja keskustella, mitä ajatuksia asiat/esineet herättävät ja mitä muistoja lapselle on jäänyt.

Tiimin kesken arvioidaan lasten mielenkiinnonkohteita ja otetaan ideoita toimintakauden suunnitteluun.

Muistoja retkiltä
Tärkeitä piirrustuksia
Luonnon aarteita
Askarteluita
Lahjoja kavereilta
Kirjeitä
Tai ihan mitä vaan

SOSIAALISET SUHTEET

VALMIS LEIKKITARINA

*Valitaan valmis satu, johon
tutustutaan lasten kanssa
tarkemmin.*

OHJATUT LEIKKIHETKET:

Aikuisjohtoisesti valitaan
leikkiryhmät.

Leikkiä lähdetään rakentamaan
pienissä ryhmissä.

Aikuinen mukana leikissä.

Dokumentoidaan
kuvina, videoina,
äänitallenteina ja
havainnoiteina.

Arvioidaan yhdessä lasten kanssa:

Miten leikki sujui?

Missä olisi voinut tehdä toisin?

Tartu lasten
ideoihin, improvisoi
ja anna lasten
vaikuttaa leikin
kulkuun.

*Vanhemmat käyvät
kotona yhdessä lasten
kanssa leikkiä läpi.
Kirjataan lasten
kokemukset ja
tuntemukset ylös ja
jaetaan nämä päiväkodin
kanssa, esimerkiksi jos
jokin asia jännitti tai
pelotti lasta.*

Huomioidaan seuraavan
leikkikerran
suunnittelussa.

Arvioidaan tiimissä:

Miten leikkiryhmät toimivat?

Kuka tarvitsi paljon tukea ja kannustusta?

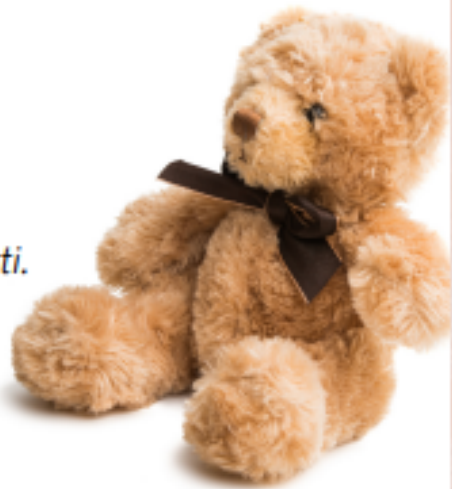
Kuka "loisti" valmiissa leikkitarinassa?

VIERAILEVA TÄHTI

*Ryhmässä seikkailee koko
toimintakauden valittu maskotti.*

Maskotti pääsee
vuorollaan jokaisen
lapsen kotiin
viikonlopuksi,
viettämään perheen
näköistä elämää.

Vanhemmat osallistuvat
toimintaan kirjoittamalla
maskotin mukana tulevaan
vihkoon viikonlopun tekemisiä.
Mukaan voi liittää myös kuvia!

Jokaiselle lapselle annetaan
mahdollisuus kertoa
viikonlopun tapahtumista ja
kokemuksista.

Aikuinen lukee vihosta
vanhempien kirjoittaman
tarinan muille ryhmän
jäsenille.

Toimintakauden
lopussa keskustellaan
lasten kanssa, mikä on
jäänyt mieleen
maskotin reissusta.

Tiimissä suunnitellaan
toimintaa lasten
mielenkiinnonkohteiden ja ajatusten
mukaisesti maskotin ympärille.

*Muut ryhmän lapset voivat halutessaan
kysyä lapselta esimerkiksi:*

- Mikä on ollut kivointa viikonlopussa maskotin kanssa?
- Missä maskotti nukkui?
- Mitä leikkejä leikitte maskotin kanssa?

*Retket
Askartelut
Tapahtumat
Lauluhetket
yms.*

KAVERI- TAULUKKO

Kaveritaulukon avulla vahvistat jo olemassa olevia kaverisuhteita sekä mahdollistat uusien kasverisuhteiden syntymisen.

Kaveritaulukon avulla voidaan hahmottaa syrjäytymisvaarassa olevia lapsia tai arvioida kiusaamista.

**Kysy jokaiselta
lapselta esimerkiksi:**

- Kenen kanssa leikit mieluiten?
- Kenen kanssa haluaisit leikkiä enemmän?
- Onko ryhmässä joku, jonka kanssa et haluaisi leikkiä? Miksi?
- Onko ryhmässä joku, joka on pahoittanut mielesi? Mitä silloin tapahtui?

Käytä kysymysten apuna jokaisen ryhmässä olevan lapsen kuvaa. Näin jokaisen lapsen on helpompi näyttää ja kertoa, ketä lasta hän tarkoittaa.

HUOMIO!

Kaveritaulukko vain tiimin keskeiseen arviointiin ja toiminnan kehittämiseen, sillä lapset ovat tiedon luottamuksella kertoneet.

Toteuta sama uudelleen puolen vuoden päästä. Näin on mahdollista arvioida, miten ryhmän kaverisuhteet ovat kehittyneet.

Katso materiaalipankki s. 26

MATERIAALIPANKKI

SADUTUS- MENETELMÄ s. 7

Olipa kerran poni, jonka paras ystävä oli _____ (adjektiivi) kissa. Kissan syntymäpäivänä poni päätti viedä ystävänsä _____ (adj.) seikkailulle, jotta he voisivat juhlistaa ystävyystään toisiaan kohtaan. Koska ystävykset eivät tienneet mistä aloittaa, he alkoivat _____ (verbi). He kulkivat _____ (substantiivi) pitkin ja etenivät, kunnes löysivät _____ (substantiivi, monikossa) _____ (adj.) maan. Maassa asui _____ (adj.) olentoja, joiden tehtävä oli _____ (v.) kaikki päivät.

Ystävykset lähestyivät erästä olentoa ja pyysivät ehdotusta _____ (adj.) seikkailua varten. Olento vastasi " _____ (huudahdus)! Helppo juttu. Rakentakaa jotain _____ (adj.), mistä jää teille ikuinen muisto." Niinpä ystävykset alkoivat _____ (v.) ja rakensivat yhdessä pikkuisen _____ (s.), jossa oli valtavat _____ (s. monikossa). Palattuaan he pyysivät toisen mielipiteen _____ (adj.) olennotta, joka neuvoi: "Tehkää jotain, mikä muuttaa elämäne tavan, jolla _____ (v.) maailmaa." Niinpä ystävykset päättivät mennä _____ (adj.) lentotunnille, ja he saivat nähdä kaikenlaisia _____ (adj.) ihmeitä.

Tässä vaiheessa aurinko alkoi laskea tämän _____ (adj.) päivän jälkeen. Kissa nukahti onnellinen (kuvake, ilme) kasvoillaan, mutta poni oli huolissaan kaikesta heidän hukkaamasta, _____ (adj.) ajastaan. Juuri silloin hän vilkaisi kissaa, jonka kädet pitelivät (adj.) päiväkirjaa, johon kissa oli kirjoittanut heidän seikkailustaan. Silloin poni ymmärsi _____ (adj.), että jokainen heidän yhdessä viettämänsä hetki oli _____ (adj.) seikkailu. Hän asettui kissan viereen, nosti _____ (s.) hänen ympärilleen ja huokaisi tyytyväisimmän huokauksensa _____ (kuvake, ilme) ikinä.

Muokattu valmista mallitarinaa, Microsoft Officesta. <https://templates.office.com/fi-fi/hauska-t%C3%A4ytett%C3%A4v%C3%A4-tarina-tm34431176>

VANHEMPIEN TOIVEET

Esimerkki
kyselylomakkeesta
vanhemmille

s. 8

Mihin olette tyytyväisiä toiminnassamme?

Mitä toiminnassa voisi mielestänne kehittää?

Mitä toivoisitte päiväkotitoimintaan lisää?

Mitä toivoisitte olevan vähemmän?

Onko lapsenne toivonut jotain lisää päiväkotitoimintaan?

Onko jotain mistä lapsesi on kertonut, että ei tykkää?

Onko tiedotus ja yhteydenpito riittävää? Mitä muutoksia kaipaisitte siihen?

Onko yhteistyö päiväkodin kanssa sujuvaa ja miten vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa toteutuu?

Muita kommentteja

OSAAMIS- KUKKA

s. 13

Varhaiskasvatuksessa
terälehdet leikataan
valmiiksi ja jaetaan
vanhemmille kotiin
täytettäväksi.

Vanessa osaa käyttää:

Vanessan
lempitekeminen
on piirtäminen

Vanessa osaa laskea jo
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Esimerkiksi
vaaleanpunaiset lehdet kertovat,
mitä lapsen osaamisesta on
havainnoitu päiväkodissa ja
keltaisiin lehtiin, mitä lapsen
osaamisesta on havainnoitu
kotona.

Terälehdet laminoidaan ja
kiinnitetään toisiinsa esim.
narulla.

KASVUN- KANSIO

s. 15

LAPSEN HAASTATTELU

1. Kuka minä olen? _____
2. Kuinka monta vuotta olen? _____
3. Ketkä ovat tärkeitä ihmisiä minulle? _____

4. Kenen kanssa tykkään leikkiä? _____

5. Mikä on lempi leikkini? _____
6. Missä olen hyvä? _____
7. Mitä en vielä osaa? _____
8. Mitä olen jo oppinut? _____
9. Mitä haluaisin oppia? _____
10. Mitä tykkään tehdä? _____
11. Mitä en tykkää tehdä? _____
12. Mitä pelkään? _____
13. Mikä on päiväkodin kivoin paikka? _____
Miksi? _____
14. Mikä on päiväkodin tyhmin paikka? _____
Miksi? _____

VALMIS LEIKKITARINA

s. 18

Päivämäärä _____

Leikin nimi _____

Leikin suunnitelma ja tavoitteet

Mitä tapahtui?

Lasten roolit/
osallistujat

Lasten palaute ja arviointi

Aikuisten roolit/
osallistumisen muoto

Aikuisten palaute ja arviointi

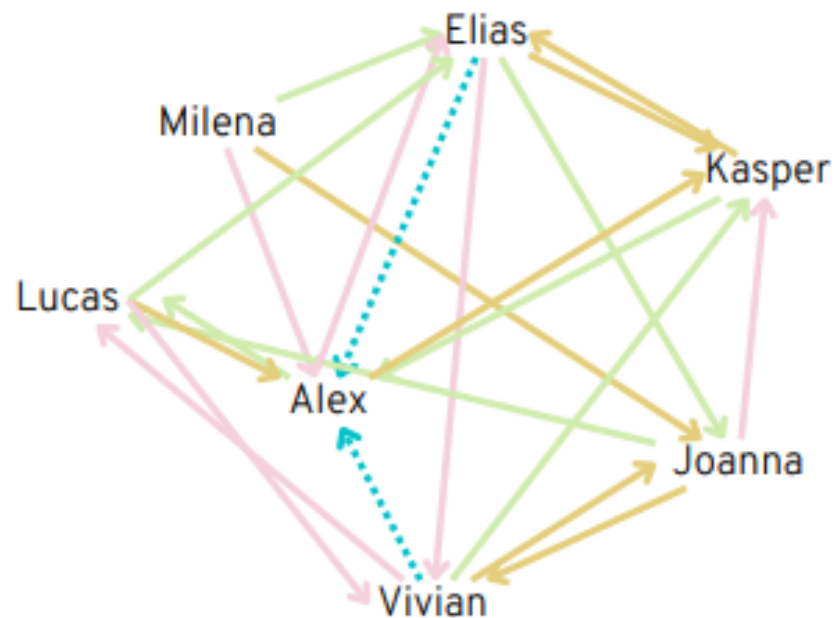
Mitä havainnoidaan?

Miten tavoitteet toteutui?

KAVERI- TAULUKKO

s. 17

- Kenen kanssa leikit mieluiten?
- Kenen kanssa haluaisit leikkiä enemmän?
- Onko ryhmässä joku, jonka kanssa et haluaisi leikkiä? Miksi?
- Onko ryhmässä joku, joka on pahoittanut mielesi? Mitä silloin tapahtui?

Kaverikartan avulla voi mm. hahmottaa onko ryhmän lapsista useampi maininnut saman kaverin ei mieluisaksi leikkikaveriksi.

LEIKIN JA OHJATUN TOIMINNAN HAVAINNOINTI

Päivämäärä _____ Alkoi klo _____ Loppui klo _____

Toimintaan osallistuneet lapset

Missä leikkiä leikittiin

Toiminnan idea

Mitä välineitä ja materiaaleja leikissä käytettiin

Lasten roolit/tehtävät

Mitä leikissä tapahtui

Lomakkeeseen kirjataan olennaisia huomioita lasten toiminnasta leikin aikana. Lomakkeeseen voi havainnoida esimerkiksi lasten sitoutumista, vuorovaikutusta tai liikkumisen määrää.

DOKUMENTTIEN TULKINTA JA TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

Päivämäärä _____ Alkoi klo _____ Loppui klo _____

Havainnoitava dokumentti /
Ketkä dokumenteissa esiintyy

Havainnot dokumentista

Tulkinnat

Johtopäätökset ja tavoitteet

Toiminta (Millä keinoilla havaintoja ja johtopäätöksiä voidaan hyödyntää toiminnassa)

LÄHTEET

Rintakorpi, K. & Vihmari-Henttonen, E. 2017. Tää on meidän maailma! Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa

Kasvunkansio 2022. Viidakkorummun päiväkot.
Viitattu 8.8.2022
<https://www.paivakotiviidakkorumpu.fi/kasvun-kansio/>

Ryhänen, H. 2022. Kasvunkansio.
<https://peda.net/lohja/opettajasivusto/varhaiskasvatus/opke/kasvunkansio>

Kangas, J., Vlasov, J., Fonsén, E. & Heikka, J. (toim.)
2018. Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa
2 – Suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen.

Osa vinkeistä on muovautunut työkokemuksen sekä opintojen kautta.

Liite 3: Arviointilomake

OPAS PEDAGOGISEN DOKUMENTOINNIN TOTEUTTAMISEEN - Oppaan arviointi

Hei, olemme Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijoita. Teimme opinnäytetyönämme oppaan pedagogisesta dokumentoinnista. Oppaaseen keräsimme erilaisia ideoita ja tapoja toteuttaa pedagogista dokumentointia varhaiskasvatuksessa. Oppaan avulla saatte työkaluja mm. uuden toimintakauden suunnitteluun, toteuttamiseen sekä arviointiin. Tämä kysely on osa opinnäytetyömme arviointia. Suoritamme kyselyn Hiekkaharjun päiväkodin henkilökunnalle. Toivoisimme, että mahdollisimman moni vastaisi lyhyeen arviointilomakkeeseemme. Palautteidenne avulla pystymme muokkaamaan opasta toimivammaksi.

Opas pedagogisen dokumentoinnin toteuttamisesta on lähetetty teille sähköpostiin pdf - tiedostoina yhdessä tämän kyselyn linkin kanssa. Oppaan olemme tehneet teidän käyttöönnne ja teillä on mahdollisuus käyttää sitä sellaisenaan tai ottaa ideoita työmenetelmän toteuttamiseen. Opas on mahdollista myös tulostaa paperiseksi versioksi.

Aikataulullisista syistä emme valitettavasti voi pyytää palautteita niin, että opas olisi jo käytössä, joten haluaisimme kuulla sisällöllistä palautetta oppaastamme.

Arviointilomakkeet toivomme saavamme viimeistään 29.8.2022 mennessä. Käsittelemme kaikki vastaukset luottamuksellisesti ja anonyymeinä.

Toivottavasti opas vastaa tarpeitanne!
Kiitos vastauksista.

Viola Salminen & Jenni Luukkonen

[Kirjaudu Googleen](#), jotta voit tallentaa edistymisesi. [Lue lisää](#)

Suostumus kyselyyn osallistumisesta

- ☐ Suostun siihen, että vastauksia käytetään osana Viola Salmisen ja Jenni Luukkosen opinnäytetyötä

Koetko oppaan olevan hyödyllinen?

- ☐ Kyllä
☐ Ei

Koetko oppaan olevan tarpeellinen omaan käyttöösi?

- ☐ Kyllä
☐ Ei

Jos vastasit edelliseen "Kyllä", mitä vinkkejä ajattelet hyödyntäväsi omassa työssäsi?

Oma vastauksesi

Mitä uutta opit lukemalla oppaan?

Oma vastauksesi

Tuleeko oppaasta selkeästi esiin, mitä pedagoginen dokumentointi tarkoittaa?

☐ Kyllä

☐ Ei

Jos vastasit edeltävään kysymykseen "Ei", niin minkälaista tietoa olisit kaivannut lisää?

Oma vastauksesi _____

Miten koet jäsentelyn oppaassa onnistuneen? Olisitko muuttanut jotain? Mitä?

Oma vastauksesi _____

Mitä olisit kaivannut oppaaseen lisää?

Oma vastauksesi _____

Oliko oppaassa mielestäsi jotain liikaa? Mitä?

Oma vastauksesi _____

Miten onnistuimme oppaan asettelussa?

Oma vastauksesi

Onko opas selkeä lukuinen?

☐ Kyllä

☐ Ei

Mitä pidät oppaan ulkonäöstä?

Oma vastauksesi

Mitä muuta haluat sanoa oppaasta?

Oma vastauksesi

Kiitos osallistumisestasi!

- Viola Salminen & Jenni Luukkonen

Lähetä

Tyhjennä lomake